

Антропософски вести

Брой 59
ЙОАНОВДЕН
ЮНИ 2018 г.

ИЗДАВА СЕ ОТ АНТРОПОСОФСКОТО ОБЩЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

Антропософията е път на познание и себеразвитие, който обхваща сферите на философията и науката, изкуството и социалния ред, предлага духовно-научни методи за развитие на истинско осъзнаване на реалността, дава обективно обяснение за човешката и световна еволюция. Основателят – д-р Рудолф Щайнер (1861 – 1925 г.) предоставя на всяка индивидуалност в пълна свобода обективно да изследва и провери фактите, изнесени от него за видимия и невидимия свят.

СЪДЪРЖАНИЕ

2. Йоановден - празникът в средата на лятото
3. Живото съществуване на годината
5. Духовнонаучната идея за богочовечеството и нейното отражение в Евангелието на Йоан
6. Вечното значение на човека. Хомункулус
9. За приятелите и сътрудниците на Рудолф Щайнер - Елизабет Вреде
11. В грижа за децата. Сетивата и силата на подражанието
15. Събитията в рекурс. Кулминацията на антропософията в края на 20-ти век
20. Петдесетница - празникът на Христовата всепобеждаваща любов
22. По пътя на обединението
23. Смелостта на новия живот
23. Няма нищо по-важно от вдъхновението
24. Хор на учителите в школа „Изида“
24. Антропософски групи в България

Южният прозорец на първия Гьотеанум, изобразяващ космическия свят по дизайн на Рудолф Щайнер

„Звездите ни носят следите от Делата на Боговете, които водят чрез Съществата на Йерархиите до границите на самата Божественост“

Елизабет Вреде

ЙОАНОВДЕН – ПРАЗНИКЪТ В СРЕДАТА НА ЛЯТОТО

За хората от сегашната епоха не е лесно да почувстват, че „средата на лятото“ е по свой начин „свещен“ момент в годината, точно като Коледа. Ние жадуваме за лятото, чакаме го през дългите, студени и мрачни месеци в годината. Но когато лятото е тук, когато е на върха си, ние не правим празник за него, както за средата на зимата, за Коледа.

Само на местата, където древните традиции все още са запазени, има някои обичаи, остатъци от отбелязвания в миналото празник в средата на лятото. На такива места селяните палят огънове на открито и според обичая младите хора прескачат през горящата жаравя, когато огънят угасне. Друг обичай на този ден е да се пускат горящи колела да се търкалят надолу по хълма.

Тези обичаи показват, че някога в миналото е съществувала инстинктивна мъдрост, която е разбирала значението на средата на лятото. Ние вече нямаме такава инстинктивна мъдрост, която да ни ръководи, а трябва да се опитаме да стигнем до съзнателно разбиране на духа в средата на лятото с помощта на духовната наука.

За да се доближим до такова разбиране, ще ви разкажа едно мое детско изживяване. Спомням си, че в детството ми доставяше голямо удоволствие да хвърлям камък колкото може по-високо и после да го наблюдавам как пада. Най-много ми харесваше онзи момент, онази частица от секунда-

илюстрация Дейвид Нюбат

та, когато хвърленият камък нито се издигаше нагоре, нито падаше надолу, а за безкрайно кратко време се рееше увиснал във въздуха между издигането и падането. Спомням си, че отново и отново хвърлях камъка високо, само за да изживя този момент, който ме оставяше без дъх.

А лятото, разбира се, е много свързано като явление с хода на слънцето през годината. Средата на лятото е моментът, когато по обед слънцето стига до най-високата си точка в небето. В продължение на шест месеца слънцето

се издига постепенно все по-нагоре в небето до Еньовден и след това през следващите шест месеца дъгата, която описва, постепенно слиза все по-надолу. Шест месеца изкачване и шест месеца слизание.

Както камъка, който обичах да хвърлям като дете „скача“ нагоре, увисва и после пада, така и слънцето по свой собствен начин, много по-бавно, но и много по-величествено, „скача“ нагоре шест месеца, задържа се на едно място в средата на лятото и после се спуска надолу.

Сега можем да разберем древния обичай на Еньовден да се прескача нажежената жаравя от огъня на открито. При скачането човек се издига като слънцето, стига до най-високата точка, увисва и после отново слиза. Хората изразяват със собственото си скачане върха, кулминацията на големия „скок“ на слънцето в космоса.

Има обаче и друго скачане, друго изкачване и слизание с духовно значение за човека – голям и бавен скок: скокът от една инкарнация в следващата, скокът, който правим между смъртта и новото раждане през живота в духовния свят.

След смъртта човешката душа бавно се издига от пониските към все по-висшите сфери, докато стигне до най-висшата сфера на човешкото духовно съществуване. После човешката душа се спуска отново, слиза в ново раждане, нова инкарнация на земята. За кулминацията на този голям скок има специално име, което води от една инкарнация към следващата. Тази кулминация се нарича „Космическата полунощ“ или „Мировия среднощен час“.

На цветните прозорци в Гьотеанума има рисунка на Мировия среднощен час. Човешката душа е изобразена като същество с две лица: едното лице гледа назад, а другото – напред. Лицето, което гледа назад, всъщност гледа към миналото, към последната инкарнация. А лицето, което гледа напред, се вижда в бъдещето, към идващата инкарнация на земята. В момента на Мировия среднощен час, в момента, когато се реем увиснали между издигане и слизание, в тази кулминация на големия скок душата трябва да се изправи пред собственото си минало и бъдеще.

Трябва обаче да вземем още нещо предвид. Според древната астрология, в средата на лятото слънцето навлиза в знака на Рака – не съзвездие, групата звезди наречена Рак, а знака на Рака. Рудолф Щайнер говори за този знак на Рака в лекциите си върху Евангелието на Матей. Той споменава конвенционалния символ за Рака: ♋. После обаче рисува малко по-различна версия на този символ, версията, използвана от окултистите през всички векове: две спирали, едната от която се навива навътре, а другата – навън.

Ако сега си спомните за горящите колела, които се търкалят надолу по хълма в някои страни в средата на лятото – ако можете да си представите картинно огнените спирали, които описват, ще разберете, че тези огнени колела също имат значение.

Но както виждате на рисунката, между едната и другата спирала има малко празно място. В лекцията си Щайнер нарича това празно място „скок“. Той казва, че да има празно

Знакът, даден от Рудолф Щайнер

място, да има „нищо“ между една фаза, която приключва и една нова фаза, която започва, е всеобщ закон на еволюцията.

Между това, което принадлежи на миналото и това, което принадлежи на бъдещето, няма гладка приемственост, няма мост: вместо това има празно място, има „нищо“. Тъкмо през това празно място навлиза новият духовен импулс – душата трябва да прескочи през нищото, за да получи новия импулс.

Според Щайнер има още един символ за тази празнота, за тази несвързаност между старото и новото, между миналото и бъдещето. Картината е доста странна: ослицата и нейното осле. Между родител и потомство също има празнота, иначе нямаше да има еволюция. Животът щеше да бъде безкрайно повторение на същото. Между поколенията има празнота и символът за тази празнота е ослицата и нейното осле.

Тази празнота се получава при кулминация. За душата тя става в момента на Мировата полунощ, за слънцето – в средата на лятото в знака на Рака, а в живота на Христос става в момента, когато дейността му във физическия свят достига връхната си точка – когато влиза в Йерусалим яхнал ослица, придружена от нейното осле и тълпата го приветства с думите „Осанна във висините“. И все пак, това е и краят на възторженото му посрещане, краят на стария импулс. Когато той представя новия импулс, пет дни по-късно същата тълпа необуздано иска неговата кръв. Те отхвърлят импулса на бъдещето.

Има една празнота, едно „прекъсване“ между това, което идва от миналото и достига кулминация, и това, което се подготвя да започне. Прекрасните технически и научни постижения на нашето съвремие, които виждаме навсякъде около нас, са кулминация на силите, които идват от миналото. Антропософията, която е толкова малка и незначителна в своя външен аспект, носи в себе си обещание за бъдещето. Но между двете има празнота, там е нищото, и нашата съдба като хора от ХХ век е да живеем в тази празнота.

Такава празнота, такъв „скок“, както го нарича Щайнер, има и в нашия личен живот. В собствения ни живот ние непрекъснато изпълняваме съдбата, която идва от миналото, и в същото време пред нас се открива нова карма, нова съдба. Но между двете има празнота и ние трябва да съберем смелост да я прескочим, иначе ще останем затворници на миналото.

Никой не живее с проблема за празнатата между старото и новото по-интензивно от учителя. Той застава с жизнения си опит пред децата, чието бъдеще, чийто живот все още лежат пред тях. Всеки момент от урока по необходимост е и скок над празнатата между миналото и бъдещето.

Учителят, който трябва да живее в тази празнота, би могъл най-добре да разбере какво се съдържа в думите на Йоан Кръстител – Йоан, който чрез силите на миналото подготвя пътя за идването на Христос и който казва: „Аз трябва да се смаявам, но Той трябва да расте“.

Тези думи са диалог между миналото и бъдещето, който показва, че душата трябва да направи скок, за да има бъдеще. Това е тайната на празника в средата на лятото.

Чарлс Ковач

Списание Ню Вю, 2017 г.

Превод: Диана Ботушарова

Голяма част от творчеството на Чарлс Ковач (1907–2001) остава непубликувано. Тази лекция, изнесена през 1967 г. в Единбург, Шотландия е публикувана с любезното съдействие на Хауърд Копланд.

ЖИВОТО СЪЩЕСТВО НА ГОДИНАТА

Също както жизненият цикъл на човешкия организъм започва с вдишване, след което следва издишване, така и жизненият цикъл на Земята, като живо същество, започва с голямото макрокосмическо вдишване, което продължава половин година, от лятното слънцестое не до зимното. След него следва също толкова продължително издишване, което заема цялата следваща половина на годината. Този паралел между микрокосмоса и макрокосмоса не се изчерпва само с жизнената област, а продължава и в по-вътрешната сфера, в сферата на съзнанието.

Основните полюси на човешкото би-

Лятно настроение – Д.Нюбат

тие са будното дневно съзнание, свързано с пребиваването на Аза и астралното тяло в етерното и физическото тяло, и „съзнанието на съня“, когато Азът и астралното тяло въздействат отвън, от макрокосмоса. Във втория случай, по време на съня, на Земята остават само етерното и физическото тяло, така че за ясновидския поглед човекът води само растителен начин на живот. Рудолф Щайнер казва, че ясновидецът получава впечатление подобно на това, което имаме от цъфтяща лятна ливада.

Същото намираме и в макрокосмоса. В кръговрата на годината Земята също преминава със своето съзнание

през двете описани състояния. През зимата ние имаме най-бодърствуващото състояние, когато Земята е най-будна, а лятото е земният сън, нейната блажена отдаденост на мировите далечини, излизането на Душата и Духа на Земята от нейното етерно и физическо тяло навън в Макрокосмоса, в мировите звездни сфери.

Мисленето е основното преживяване на човека, което прави възможно съществуването на неговото будно дневно съзнание. Рудолф Щайнер многократно говори за това, че само в мисленето човекът преживява себе си като напълно будно същество. В своите чувства човекът живее в света на своите сънища, а в своята воля той дълбоко спи дори през дневния си живот. В този смисъл, именно мисленето е онзи посредник, с помощта на който човешкият Аз придобива съзнание за самия себе си, благодарение на което човекът в пълния смисъл на думата става човек. Преживяването „Аз съм“ е възможно само в мисленето. Без него съществува само Азът като духовна субстанция. И едва когато се съедини с мисленето, той става Аз-съзнание, преживяване на самия себе си като индивидуално, затворено в себе си същество.

Цялата наша Земя, в качеството си на макрокосмичен организъм, притежава своите свръхсетивни органи. И не само етерно, но също астрално тяло и Аз. Затова в будното зимно време азовото съзнание на Земята е най-засилено. Последното е възможно само чрез мисленето. Следователно, можем да кажем: също както през деня полето на съзнанието на човека се изпълва с мисли и чрез тях той осъзнава себе си като азово същество, така и Земята през есента и зимата изцяло се изпълва със своите мисли, великите Мирови мисли, пренесени от нея през макрокосмоса от далечните звездни светове. Така през зимата Земята размишлява за своите летни преживявания в далечините на Вселената и получава в това размишление своето планетарно азово съзнание.

От казаното ние виждаме, че онова, което за човека като микрокосмос се извършва в ритъма на деня, за Земята като макрокосмос, се извършва в ритъма на годината. Онова, което обикновеният човек извършва в денонощния ритъм на движението на Слънцето, същото се извършва от Земята в продължение на 12 месеца. И в двата случая съществено значение има видимото движение на Слънцето, защото именно то свързва двата ритъма помежду си. Като микрокосмос, със своето азово съзнание човекът е предимно свързан с микрокосмическия ритъм на деня. Не по-малко дълбоко той е свързан с макрокосмическия годишен ритъм на Земята, но много по-несъзнателно. В този смисъл, осъзнаването на своята връзка с макрокосмическия ритъм на Земята, който се съдържа в кръговрата на годината, вече е едно начало на съвременния път на Посвещение, водещ човека към постепенното му вращаване в макрокосмоса. Антропософията иска днес да поведе човечеството към такова съзнателно вращаване в макрокосмоса, защото тя е „... път на познание, който иска да доведе духовното в човешкото същество до духовното във Вселената.“ А това може да се реализира по най-хармоничен и естествен начин чрез правилното съпреживяване на макрокосмическия ритъм на Земята, който на-

мира външния си израз в кръговрата на годината.

Още в дълбока древност четирите годишни празника са били считани за особено важни, защото те са били свързани по най-непосредствен начин със самия ритъм на годината, с макрокосмическия живот на Земята. Тези празници са съответствали на четирите основни фази на земното дишане, намиращо външното си откровение в смяната на годишните времена и изразявали тяхната духовна кулминация. Дишането на всяко живо същество се състои от процесите на вдишване и издишване, а също така и от техните крайни точки: пълно вдишване и пълно издишване. В ритъма на земното дишане на тези четири фази съответстват периодите на пролетното и есенното равноденствие, и лятното и зимното слънцестоене. Точно те са били празнично отбелязвани в древността с помощта на знанието на прадревната мистериозна мъдрост. В тези празници преди Мистерията на Голгота е намирала своя израз връзката на човека със сферата на Слънцето и с целия звезден свят, тоест с макрокосмоса. Тогава празниците са имали характер на предчувствие на онова, което е трябвало да се осъществи в бъдеще. Когато в Поврата на времената самият Дух на Слънцето е слязъл на Земята и чрез Мистерията на Голгота е станал новия дух на Земята, тогава той е придал съвсем нов смисъл и истинско значение на четирите основни годишни празници. Висшият смисъл на Земята за първи път ѝ е бил подарен чрез съединяването ѝ със Съществуването на Христос. Благодарение на това четирите годишни празници са получили своето окончателно значение и съдържание.

„Преди Мистерията на Голгота смисълът на Земята е бил на Слънцето. След Мистерията на Голгота смисълът на Земята е свързан със самата Земя – това иска да каже на човечеството Антропософията“ – казва Рудолф Щайнер. И тези думи могат да се отнесат към смисъла на годишните празници, които от времето на Мистерията на Голгота стават израз на голямата земно-космическа Мистерия на Христос Исус. Христос е дошъл на Земята от сферата на Слънцето, от великото царство на Времето и е встъпил в нейното пространствено битие в Поврата на времената. С това Той е внесъл Импулса на Времето в пространствения свят: принципа на седмостепенността – в принципа на дванадесетостепенността. А за тази цел Той не само е преобразил четирите древни празника, но е прибавил към тях и три нови: Кръщение, Възнесение и Петдесетница, за да може тази Свята седмостепенност да сияе в тъмнината на земното битие, озарявайки със своята светлина цялото дванадесетостепенно пространство на годишния кръговрат.

Само чрез едно правилно разбиране на слънчевото откровение на седмостепенността в дванадесетостепенността, годишните празници се превръщат за нас в истински стълбове по великия път, който води човека през кръговрата на годината към новото съзнателно и свободно съединение с макрокосмоса. Те стават степените на истинското християнско Посвещение, което разкрива на човека основната Мистерия на Земята – Мистерията на живия Христос. И ако основната задача на Антропософията, по думите на Рудолф Щайнер, е да открие на хората новия смисъл на Земята, то неразделно свързано с това е и разкриването на езотеричната същност

на годишните празници като завършен в себе си седемстепенен път на Посвещение, водещ към непосредственото преживяване на Съществуото на Христос.

Откъс от книгата на **Сергей Прокофиев**
„Кръговратът на годината като път на Посвещение”
Превод: **Веселина Велкова**

ДУХОВНОНАУЧНАТА ИДЕЯ ЗА БОГОЧОВЕЧЕСТВОТО И НЕЙНОТО ОТРАЖЕНИЕ В ЕВАНГЕЛИЕТО НА ЙОАН

Думите на Рудолф Щайнер, че някога цялото човечество трябва да стане единство, ни довеждат до една от крайгълните мистерии на цялото следатлантско развитие. Ние намираме нейното по-конкретно определение в краткото указание на Рудолф Щайнер за това, че в седмата културна епоха Христос ще се яви във „...великия космически Аз, подобен на голяма Групова Душа на човечеството”. Зад това изказване могат да се почувстват много неща. Защото какво всъщност се има предвид под думите „... подобен на голяма групова Душа на човечеството”? За да си отговорим на този въпрос, трябва да се обърнем към лекцията на Рудолф Щайнер от 30 май 1914 г. в Норкьопинг. В нея подробно се говори за това, че понататъшното развитие на Христовия Импулс в човечеството ще бъде свързано с това, че хората ще трябва постепенно за създадат обвивка на Христос в своята среда по напълно свободна воля. Последното ще бъде възможно само чрез определено морално развитие, чрез развитието на някои вътрешни качества, някои добродетели. Рудолф Щайнер обяснява тези добродетели със следните думи: „Ние образуваме астралното тяло на Христовия импулс с всички морални постъпки на удивление, доверие и вяра, накратко казано, това, което полага пътя към свръхсетивното познание. Ние образуваме етерното тяло на Христос с делата на Любовта, а с онова, което възниква в света благодарение на импулса на Съвестта, ние образуваме за Христовия Импулс това, което съответства на физическото тяло на човека.

Тогава, когато земята достигне своята цел, когато хората разберат истинските морални импулси, чрез които се обуславя всичко добро, тогава ще бъде освободено онова, което се влива в човешкото развитие чрез Мистерията на Голгота като Аз. То ще се обече в астрално тяло, създадено от Вяра и от всички човешки дела на изумление и удивление. То ще се облече в нещо подобно на етерно тяло, образувано от делата на Любовта и в нещо, което го обгражда като физическо тяло, създадено от делата на Съвестта. Така човешката еволюция ще завърши, благодарение на съвместната работа на Христовия Импулс с човешките морални импулси. Когато хората се научат да включват своите действия, своите импулси в този голям организъм и със собствените си постъпки създадат нещо като обвивки за него, тогава те ще създадат благодарение на земното развитие основата за голямата общност, която ще може изцяло да се проникне от Христовия Импулс. Защото „целенасочено устройвайки

Златният храм – Херман Линде

своя живот, хората ще обградят Христовия Импулс така, че около него ще се образува нещо, което ще стане като обвивка около Същността.” Тези думи ни посочват по-нататъшното развитие на Христовия Импулс в човечеството, в създаването на трите обвивки ще встъпи Самият Христос като техен оживяващ и проникващ истински Аз. Онова, което ще възникне тогава, Рудолф Щайнер характеризира с думите „великият Безсмъртен Индивидуум”, тоест новото реално съществуващо на света сетивно-свръхсетивно Същество, обединено от единната карма, която тогава изцяло ще бъде понесена от Христовия Аз.

Разбира се, веднага трябва да отбележим, че този „Безсмъртен Индивидуум” ще бъде завършен окончателно към края на цялото земно развитие, но до някаква степен той трябва да бъде изграден още в края на седмата културна епоха, за да може изобщо човечеството да преживее онази грандиозна катастрофа, която ще се разрази в края на следатлантския цикъл на развитието и ще измени целия външен облик на Земята. Осъществяването на един висш идеал на познанието ще стане в бъдеще единствено благодарение на това, че светият Дух, излизащ в сферата на Провидението от макрокосмическия Аз на Христос, ще може тогава непосредствено да действа в човечеството. Той ще пронизва постепенно формиращата се астрална, етерна и физическа обвивка на „Безсмъртния Индивидуум”. И тази дълбока тайна на цялото бъдещо развитие ни разкрива Йоан, като най-велик ученик на Христос Исус, който е приел от Него импулса на Светия Дух. В евангелието на Йоан Светият Дух се споменава пет пъти в прощалните беседи на Христос Исус, четири пъти от които Той го нарича „Утешителя” (Параклет), тоест Духа на Надеждата, с което непосредствено посочва неговото действие върху трите обвивки.

В съвременната епоха, страдаща от особено безверие, светлината на духовната наука може да се втича в астралните тела на хората. Светлината на новото откровение на Михаил може да събуди в тях силите на истинската Вяра, способна да обхване целия човек и да доведе до одухотворяване всичко, дори и самото интелектуално начало. В шестата епоха това ще бъде много по-разпространено явление, благодарение на което в човечеството ще възникне истинската любов, като резултат от действието на Христовите сили в човешките етерни тела. А в седмата епоха ще стане възможно жертвеното служене на човечеството и съзнателната работа над кармата. Само такава възможност за рабо-

та с кармата може да пробуди за живот онези висши сили на Надеждата, от които човечеството толкова се нуждае. Защото Земята никога не би постигнала своята цел, ако това не настъпи, и човечеството никога не би постигнало такова единство.

С помощта на истинските сили на Вярата нашата епоха трябва да преобрази в имажинативно познание човешката интелектуалност, а с помощта на Любовта шестата епоха трябва да претвори човешките чувства в инспирации, от които в човечеството ще се разгърне висшата моралност. Така и седмата епоха ще бъде длъжна с помощта на съзнателното

преживяване на сферата на космическата Надежда, която при наистина напълно буден Дух, ще открие пред хората вратите към царството на интуицията, към съзнателното възприемане на мировата карма като импулс на космическата Справедливост и като Воля на самия Христос:

„Защото Христовата Воля управлява в обкръжаващия свят, Благославяйки душите в мировите ритми.“

Откъс от книгата на Сергей Прокофиев

„Кръговратът на годината като път на Посвещение“

Превод: Веселина Велкова

ВЕЧНОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ЧОВЕКА

ХОМУНКУЛУС

Как духовната наука, в смисъла, който се има предвид тук, иска да се включи в духовния и цялостния културен живот на настоящето – това най-често е засегнато тук. Често става дума и затова, което тя може да бъде за хората и какво може да им донесе и то ще бъде изчерпателно разгледано в последната лекция. В хода на тези лекции отново и отново е обръщано внимание върху това, колко понятно е, че от една страна многобройни души на съвременността, може би повече, отколкото те самите знаят, от най-дълбокото си усещане, нека кажем от техните подсъзнателни душевни сили, се стремят инстинктивно към тази духовна наука; и от друга страна също така е понятно, че от общото духовно образование на нашето време произтича враждебност след враждебност срещу духовната наука. На духовния изследовател са му понятни, дори естествени, възраженията, независимо от това, дали се дължат на предубежденост. И върху това често е акцентирано. Но в не малка част настроението на нашата съвременна култура спрямо една възможна духовна наука зависи от това, че не се вижда, че тази духовна наука, най-малкото по начина, по който се разглежда в тези лекции, по принцип може да разбере другите мирогледи и напълно да оцени съдържанието и значението на основанията, изтъквани срещу нея от една или друга страна. Обърнато е внимание на това, че духовната наука иска да бъде един голям кръг, разпростиращ човешкото познание върху всички сфери на нашия живот, и че всички други мирогледи са малки кръгове в този голям кръг, които от своя гледна точка вярват, че имат право. Духовната наука най-често е в състояние да каже „Да“ на положителното, което тези мирогледи предлагат. Това обаче не може да се каже в същия смисъл за

„Човекът е десетата космическа духовна Йерархия, наречена Йерархия на Свободата и Любовта” - Така антропософията обяснява смисъла и развитието на човешките същества, изхождайки от мистериината мъдрост и духовно-научното познание. Но днес все по-често ставаме свидетели на това, как компютри и роботи навлизат в нашия свят, изпълняват определени функции, превъзхождайки по прецизност и качество обикновената човешка дейност. Може ли да бъде заменен човекът и може ли изкуственият интелект да замести живото човешко мислене? И как да се отнасяме към идеята за сливането на машините с човека, знаейки за духовния произход на безсмъртната човешка душа? В настоящия брой публикуваме първа част на една от лекциите на Рудолф Щайнер, изнесена през пролетта на 1914 г. Тя е посветена на Хомункулус – „изкуствения човек” и би могла да ни насочи как да си отговорим на тези и други въпроси.

други мирогледи, които днес се изтъкват. Защото тъкмо на тази позиция няма да се застане: това или онова – било то за материализма, било то за спиритуализма, за реализма би трябвало да се разглежда в известен смисъл като нещо едностранно и едва с излизането над тази едностранчивост се появявала възможност за задоволяващо човека познание. В тяхната област често онзи мироглед, който трябва да изглежда едностранен, е напълно оправдан, толкова оправдан, че на своето място може да произвежда и да разкрива истини. Духовната наука не може да се ограничи с признаване на тези истини като всеобхватни, а трябва да премине към това, да ги поставя на правилното им място. Така на духовно-научно ниво ние имаме работа с отрицателното отношение на онзи мироглед, който по собствено мнение се счита за здраво стъпил върху основата на модерната наука и който от своя гледна точка не трябва да вижда, казвам изрично: не трябва да вижда в духовната наука нищо друго, освен фантазии и мечти. Нека изберем форма на мироглед, който се смята сигурен като твърди – и по понятен начин

от негова гледна точка трябва да го прави – че е стъпил на здравата почва на строгата научна методика. Искам да характеризирам този мироглед малко радикално за нашето време, мирогледът, който казва: Ако искаме да обхванем човека, оставайки върху терена на науката, трябва да обхванем физичните, химични и минерални сили и вещества, които го съставят; и трябва да сме наясно, че и човекът като венец на творението е изграден според границите на природата като всяко друго същество.

И този мироглед смята следното: ако някога успее да опознае всички природни закони и вещества, които действат

в човешката нервна система до най-фините процеси в мозъка, то тогава ще стане ясно – доколкото научно е възможно – как от процесите, подчиняващи се на природните закони, произлиза човешкото мислене, човешките чувства, човешката воля. Да разбереш човека чисто природо-научно е идеал, един оправдан идеал на този мироглед.

Знам, че като представям малко радикално този идеал трябва да предизвикам противоречие между някой по-сериозен и действащ с повече научно достойнство изследовател и изследователи, които положително още днес ще кажат: вече ги няма онези повече материалистични възгледи, които считат, че ако човекът се разглежда чисто според външните природни процеси, то тогава той е обхванат в неговата цялост. Дори не става въпрос за това, че тук или там вече се признава, че човекът не може да се разбере, ако се познават чисто природните процеси, протичащи в нервната му система и мозъка; става въпрос за това, че въпреки това осъзнаване дори и в научните методи на философски мислещите съвременници не действа нищо друго, освен възгледът, изграден върху тези природни процеси. Защото и днес в най-широки кръгове, които вярват, че градят върху научни основи, ще бъде отхвърлен възглед, който се смята за духовно научен.

Това разбиране на духовната наука трябва да признае, изхождайки от резултатите от изследванията си, че с всичкото мислене, с всичкото изследване, което чрез своето природно естество е подходящо да обхване процесите на материалния свят и да ги опише, достигайки навътре до процесите на нервната система, не е могло да намери нищо друго, освен чисто естествения (природния) човек; но в този естествен човек като в обвивка управлява това, което сме познали като преминаващо от един земен живот в друг земен живот, което след всеки земен живот съществува в един чисто духовен свят между смъртта и новото раждане, както последния път се осмелих да представя. Аз казах, че духовната наука трябва да е наясно, че това, което така вечно съществува в човешката природа, трябва да остане скрито за всяка философия, която иска да се обърне само към силите, подходящи за природното схващане; вечното в човешката природа може да бъде изследвано само със сили, за които тук често е говорено, със сили, които се придобиват чрез вътрешно (душевно) развитие, както по-точно съм описал в моите книги „Въведение в тайната наука“ и „Как се постигат познания за висшите светове“. Но дори и философи, които днес подчертават необходимостта от духовен живот, да, дори философът, който по такъв особен начин стана известен, Рудолф Ойкен, който в една фейлетонна философия отново и отново говори за „духа“, се ограничават върху това, какво е естественият човек; и никъде не издават, че имат усещането, че духът и духовният свят могат да се изследват само с духовни сили, които първо трябва да се извадят от душата чрез определени духовно-научни методи.

Духовната наука не е противник на такива природо-научни възгледи, не е противник на такива философски мирогледи, а трябва само да им посочи техните граници, да покаже какво могат да постигнат и какво представляват. По отношение на тази позиция на духовната наука спрямо дру-

гите мирогледи и тук отново и отново се подчертава, че духовната наука се чувства в съзвучие с умовете, допринесли за развитието на човечеството, които все още не са имали духовна наука, защото тя може да бъде продукт само на нашето време, но въпреки това са имали дълбоко духовно усещане и предчувствие за истината и са говорили по ясен и разбираем начин за това предчувствие. Така че духовната наука може да се чувства в съзвучие с тях.

В тази връзка днес искам да ви говоря за двама от водещите умове на деветнадесети век и да илюстрирам днешната лекция с Гьоте и Роберт Хамерлинг - Гьоте, известният на всички и Хамерлинг, все още малко познатият, въпреки неговото широко разпространение неотдавна. Искам да говоря за един проблем, който двамата поети са си поставяли като от някакво дълбоко духовно-научно усещане, но при това истински поетично, да наблегна на духовно-научната окраска на този проблем.

Искам да кажа: Не би ли могла в някоя глава да се роди мисълта: какво ще стане тогава, когато си разработим форма, образ на човека, издържан в смисъла на чисто естествения начин на мислене, като по този начин си измислим човека като същество и към тази мисъл не вземем на помощ нищо от това, което се разпознава когато се достигне до лежащите дълбоко в човешката душа вечни сили? Каква картина ще се получи, ако само си мислим: Ние имаме сили и материали, които познаваме – може би все още не познаваме всичките, но идеалът на естествената наука е да ги опознаем всичките и да наблюдаваме начина им на действие - ние имаме природни закони и ще се опитаме да мислим за човека такъв, какъвто би могъл да бъде като образ, ако не вземем на помощ нищо друго, освен естествени сили и материали и природните закони?

Духовният учен може да направи оценка на един такъв образ само от гледната точка, която тук често сме подчертавали. Ако дремещите в душата сили се развият за духовен поглед, то тогава се стига до там, да се изживяваш в душата, така че един вид се изживяваш и съзнаваш как тези способности на душата, които трябва да се развият, не са свързани със сетивата и силите на мозъка. По този начин разбираш, че с душата си действително си извън сетивните инструменти, извън мозъка, извън тялото, да, всичко, което е свързано с тялото, е като външен обект. Това, в което иначе винаги живееш, което разглеждаш като принадлежащо към твоето Аз, тялото ти: при духовното изследване то стои пред теб така, както сега тази маса е пред мен. Но и собствената съдба, доколкото тя се реализира във външния свят, е пред теб. Ставаш нов човек, за който това, което си бил преди, е станало обективно и извън теб. Когато, стоейки извън своето човешко тяло, наблюдаваш човека, получаваш възможност за преценка: каква стойност има това, което можеш да си измислиш като образ на човека само с природни субстанции, природни закони и способности? И стигаш до прозрението: О, този образ в никакъв случай не е нереален, а представлява нещо много реално; но за човека в сетивния свят той не е действителен, а е едно звено, една част от човешката същност, той прониква в човека и му дава сили.

Онези от уважаемите слушатели, които си спомнят за

смелия опит, направен преди осем дни, са чули, как човешката душа, след като е преминала през чисто духовния живот между смъртта и новото раждане, отново встъпва в земния живот с развитите през този живот сили, как е привлечена от двойката родители, как се съединява с наследените сили, които идват от бащата и майката, накратко силите, произтичащи от наследствения поток. Но духовният учен ще внимава с това, че човешката душа, която слиза за ново земно въплъщение, трябва да се обвие, да се облече по време на проникването във физическото въплъщение в сили, които същевременно са екстракт на цялата физическа природа. Преди човешкото същество, вечното човешко същество, да се забърза към своето въплъщение, трябва да привлече от духовната субстанция сили, духовни субстанции, чрез които да се втвърди образът, който чисто духовно се е подготвил за следващото въплъщение и който след това иска физически да се въплъти в рамките на наследствената линия. Можем да кажем: При човешкото превъплъщение има междинно звено между чисто духовното, което действа между смъртта и новото раждане и онова, което след това стои пред нас като човек във физическия свят. В това, което във физическия свят стои пред нас като човек, имаме това, което произхожда от бащата и майката и другото, което идва от предишните земни въплъщения, духовно-душевното. Но трябва да кажем, че между тях е един чисто етерен човек, един духовен човек, който е надматериален, невидим, но съдържа в себе си сили, които са като екстракт на цялата физическа история на света. Забележително е: когато човек смята, че се намира върху твърдата почва на естествената наука и си формира човешки образ според естествените субстанции, сили и закони, тогава получава образ, който въобще не е действителен в този физически човек, съдържащ вечната душа, който е една гола абстракция, която обаче действа и твори в този физически човек, която е това, в което човекът се облича, преди да слезе за физическо въплъщение. Това, което изтръгва човека от вечния духовен живот и го въвлича в протичащия между раждането и смъртта земен живот, това в нас, което ни принуждава да говорим за смъртта на нашия земен живот, което действа в нас между раждането и смъртта, изтръгнато от духовните светове, което само е духовно, но ни издига от физическото и ни предава на духа: за духовния изследовател това е реално същество, само че е невидимо и до същината му може да проникне само едно по-висше виждане.

Така възниква забележителният факт, че имат известно право тези, които вярват, че мислят материалистично или

монистично като си изграждат по чисто природните закони фантастичен образ на човека, изграден с чисто естествени сили, имащ значение за човека между раждането и смъртта, който по време на земния живот води до това, душата да забрави целия си духовен живот. Но така, замислен само от естествени материали и проникнат само от естествени закони, той не е налице като природен продукт (образ), а междинно звено между външния и вечния човек, преминаващ през физическия свят. И като такъв, нека кажем „свръхестествен – материален“, е разглеждал Гьоте този образ и като такъв го е характеризирал във втората част на своето произведение „Фауст“, като „Хомункулус“. И именно това, което е имал предвид Гьоте с неговия Хомункулус, стъпва фантастично върху материалното, или както се нарича днес монистичното разбиране на човека. Този образ на човека обаче не съществува в действителността. Той е това, което отнема вечното значение на човека между раждането и смъртта и го поставя във физическо-сетивната природа. Последната е нещо трето, което се прибавя към двете други. Докато материалистичният мислител вярва, че със своя образ на човека ни представя най-действителното, той всъщност ни представя една абстракция, нещо свръхестествено. Този идеал на модерния монизъм, този Хомункулус, който модерният монизъм иска да представи като „човек“, използва Гьоте във втората част на своя Фауст за една много специална мисия.
(следва продължение)

Рудолф Щайнер
Берлин, 26. март 1914
Превод: Агенция „Валера“

„Фауст“ – Втора част – Създаване на Хомункулус
Постановка в Гьотеанума – 1999 г.

Висините
Виж нашето тъкане,
Светлинното трептене,
Стоплящия живот.

Дълбините
Изживей земното поддържане
И дишащото формиране
Като вездесъщи същества

Материята се съгъстява,
Грешките се изправят,
Сърцата започват да виждат.

Центъра
Вътрешното същество
на човека
Почувствай своя скелет
Ведно с небесния блясък
В сливането на световите.

Рудолф Щайнер

ЗА ПРИЯТЕЛИТЕ И СЪТРУДНИЦИТЕ НА РУДОЛФ ЩАЙНЕР

Елизабет Врееде

**Математик, астроном; член на
Учредителния Управителен Съвет на
Общото Антропософско Общество,
ръководител на математико-астрономическата секция в Гьотеанума**

**родена на 16.07.1879 г. в Хага (Холандия)
починала на 31.08.1943 г. в Аскона (Швейцария)**

Елизабет Врееде принадлежи към ранните сътрудници на Рудолф Щайнер. От 1910 година тя посвещава всичките си сили на антропософското движение: на първо място водейки курсове и лекции, служещи на образователните нужди на хората от обкръжението на Рудолф Щайнер, след това в изграждането на архива и библиотеката на Гьотеанума и накрая чрез подкрепа на млади сътрудници в рамките на задачите на математико-астрономическата секция на Гьотеанума

Елизабет Врееде е родена като второ дете в образовано, отдадено на теософията семейство. Бащата е юрист, майката - посветена на социална дейност. В къщата на родителите ѝ често се събират членове на теософското общество.

Като дете тя е много чувствителна. Отрано показва силен интерес към звездите и има отлична памет. С помощта на трудовете на астронома Камий Фламарион сама научава френски език и открива любовта си към астрономическите и космологични теми. През 1898 година се подготвя чрез частни уроци за полагагане на зрелостен изпит, а през 1900 година става член на теософското общество. Там, обаче, тя не се чувства добре.

През 1900 година се записва да следва математика, астрономия и философия в Лайденския университет, където е една от първите жени студентки в тези специалности. Наред с това учи санскритски, за да може да изследва математиката на старите индийци. Участва активно в студентския живот, основава клуб на жените-гребци, член е на Управителния съвет на Съюза на студентките. Дипломира се през 1906 година, след което работи като учител по математика в средно училище за девойки (до 1910 г.) а след това няколко години дава частни уроци по математика.

За първи път среща Рудолф Щайнер през 1903 година на теософски конгрес в Лондон. Впечатлена е от личността му, но не и от изложенията му. През 1904 Елизабет Врееде участва в първия конгрес на Федерацията на Европейските секции на Теософското Общество в Амстердам и слуша лекцията на Щайнер „Математика и окултизъм“, която първоначално не ѝ говори нищо. Едва серията от статии в списание

„Луцифер-Гнозис“ на тема „Как се постига познание за висшите светове“ ѝ прави непосредствено впечатление. През 1910 – 1914 година Врееде живее в Берлин, известно време в същата сграда на Мотцщрасе, в която живее и Рудолф Щайнер. Временно работи като негов сътрудник в секретариата и по негово предложение води множество курсове и чете лекции по математика и астрономия за неспециалисти. Тези курсове служат за подготовка на слушателите за лекциите на Щайнер на природонаучни теми. Първоначално тя пристига в Берлин заради своята докторска дисертация и в тази връзка често говори с Щайнер. Дейността ѝ обаче все повече се определя от задачите ѝ в рамките на антропософското движение и дисертацията ѝ остава недовършена.

През този период тя често пътува до места, на които Щайнер изнася серии от лекции и играе малки роли в представленията на мистериите в Мюнхен. Тя е тази, която преписва и размножава написаните малко преди представленията текстове на Щайнер. През април 1914 заминава за Дорнах, за да помага при строежа на първия Гьотеанум, като се включва най-вече при работата по дърворезбите.

По време на войната Елизабет Врееде прекъсва престо си в Дорнах и заедно с Елизабет Роттен се грижи за военнопленници в Берлин.

През 1918 започва със собствени средства да изгражда библиотеката и архива на Гьотеанума. Тя купува всички записки от лекции на Щайнер веднага, щом се препишат от стенограмите. В продължение на много години предоставя по скромнен начин задълбочените си знания на обучаваните в Гьотеанума и търсещи съвет хора. Чрез професионалното и сериозно ръководство на архивните материали предотвратява някои прибързани или лекомислени преработки на мисловното наследство на Щайнер. През 1920 се премества Арлесхайм, където си построява къща по проект на Едит Марион и Рудолф Щайнер.

Врееде играе определяща роля при подготовката на триседмичния конгрес за откриване на първия Гьотеанум през есента на 1920 година, на който изнася две лекции. Участва активно и в университетския курс в Хага през април 1922. Щайнер характеризира нейното участие по следния

начин: "Врееде обединява основни антропософски възгледи с превъзходна яснота за това, как антропософията трябва да се въвежда в отделните науки." (Събрани съчинения (GA) 82, стр. 246). През 1920 г. Врееде е член-учредител и по-късно секретар на клона на Гьотеанума. През 1922/23 година тя е в работната комисия на Гьотеанума. По време на Коледния конгрес за основаване на Антропософското Общество през 1923/24, е предложена от Рудолф Щайнер за член на Управителния съвет.

На нея дължи основаването си математико-астрономическата секция на Свободния университет за Духовна наука. „Сега имаме още една личност, очертала мястото си в света по впечатляващ начин, с чийто съвет и помощ се започва, когато трябва да се знае нещо в областта на математиката и астрономията.“ (GA 260, стр. 145).

В рамките на математико-астрономическата секция Врееде изнася множество лекции и води курсове. Като ръководител на секцията тя стимулира многократно по безкористен начин нови импулси, между които педагогическите и математически работи на валдорфските учители Ернст Биндел и Херман фон Баравале, математическите и природо-философски работи на Ернст Мюлер, както и биологичните и астрономически изследвания на космоса на нейния млад сътрудник Йоахим Шулц. В рецензии на книги на сътрудници на секцията тя често изказва похвали на постигнатите резултати и окуражава за по-нататъшна работа.

На 3 януари 1926 година Врееде чете в Гьотеанум лекция на тема „Светът на звездите и мъдростта на хората“, която е отпечатана в нейната „Картина на живота“ („Lebensbild“), (1976). В нея, позовавайки се на Щайнеровите „Антропософски принципи“ (GA 26) подчертано се обръща срещу преобладаващото тогава, както и сега, схващане, че човекът се формира според разположението на звездите по време на раждането му. Всъщност, зависимостта е по-скоро обратна: Свързаността на човека със света на звездите служи на първо място на звездните същества за тяхното повторно свързване с духовното развитие на Космоса.

През есента на 1927 година започва издаването на „Циркулярни писма“, които след смъртта ѝ са обединени в книгата „Антропософия и астрономия“. Благодарение на основното познаване на антропософската духовна наука, Врееде достига до широк поглед относно свързаността на сетивно-осезаемото и духовно-същественото.

През 1928/29 година тя започва подготовка за издаване на звездния календар на математико-астрономическата секция, който първоначално възниква за нуждите на обединението на антропософските фермери. През 1929 година Йоахим Шулц е привлечен да работи за изчисленията и оформлението, а през 1930 година той е назначен за постоянен сътрудник в секцията. Въз основа на разработен от Щайнер образец, звездният календар започва на Великден 1929 година и продължава до Великден 1930 като по този начин се издава до 1935/36 година. Изданието за 1936 година започва от 1 януари по предложение на Баравале.

Специална заслуга има Врееде и за подпомагането на физика Георг Адамс, когото през 20-те и 30-те години тя чес-

то кани да изнася лекции и семинари, въпреки нарастващата съпротива на нейните колеги от управителния съвет. Тя се грижи и за издаването на неговите основополагащи трудове в областта на геометрията и математическата физика.

При разногласията по въпросите за ръководството и организацията на Общото Антропософско Общество след смъртта на Рудолф Щайнер, за Елизабет Врееде е почти невъзможно да наложи възгледите си. Особено големи са различията с Мария Щайнер и Алберт Щефен. С отзоваването ѝ от управителния съвет на Обществото на Великден 1935 година са прекъснати както личните ѝ контакти, така също и достъпът ѝ до изградената с отдаденост и лични средства обсерватория.

След Великден 1935 до избухването на Втората световна война на Врееде ѝ остават само контактите с Англия и Холандия, където тя работи по организиране на много мероприятия. През 1938 г. пътува до Германия, за да помогне на еврейски членове на вече забраненото Антропософско Общество да емигрират.

Последните ѝ години преминават в нарастваща самота, тъй като поради войната е изолирана от приятелите си в чужбина. Смъртта на Ита Вегман на 4 март 1943 я засяга много дълбоко. Тя казва няколко думи в присъствието на предишните ѝ колеги от управителния съвет при кремацията на Вегман. Последната ѝ лекция в началото на май 1943 година е посветена на 400 годишнина от смъртта на Коперник. Скоро след това се разболява и се нуждае от грижи. В началото на август настъпва леко подобрене и тя предприема пътуване да Аскона, където последно живее Вегман. Умира там на 31 август 1943 година след рецидив на заболяването.

В увода към изданието на книгата „Астрономически писма“ през 1954 г. Адамс пише: „В „Астрономически циркулярни писма“ Врееде обработва многостранни съобщения на Р. Щайнер в областта на науката за звездите и небето. В същото време външните факти, които се възприемат в пространството и времето като годишни и дневни ритми, са представени разбираемо за всеки. Това се осъществява преди всичко като ръководство за собствено наблюдение на действителните явления на звездното небе, което днес много често твърде бързо се замества с по своята същност оправданите представи на „системата на Коперник“. Изложението в тази книга действат като загатване, намек. Но чрез любовта на Врееде към предмета, чрез нейната вътрешна будност и вникване, чрез чувството ѝ за отговорност като ръководител на доверената ѝ секция, този труд придобива широк характер.“

Приживе не излиза нито един самостоятелен труд на Врееде. Съществуват много от нейните публикувани в списания материали, преди всичко като разяснения към резултатите от духовно-научните изследвания на Щайнер или препоръки на книги и изследвания на други, свързани с нейната секция хора. Подпомагането и признаването на работата на другите е нейното най-забележително житейско постижение.

*Из Архива на Гьотеанума
Превод: Агенция „Валера“*

В ГРИЖА ЗА ДЕЦАТА

СЕТИВАТА И СИЛАТА НА ПОДРАЖАНИЕТО

Сетивата на човека

Всички знаем, че науката е открила в човека 5 сетива

1. зрението,
2. слуха,
3. мириса,
4. вкуса и
5. осезанието.

Според Рудолф Щайнер: „*На този възглед (на науката) за човешките сетива му липсва взаимната връзка и преди всичко целостта. Когато се разглеждат обичайните сетива, всъщност винаги имаме работа само с една част от човешката сетивна организация. Сетивната организация може да се изчерпи напълно едва когато се имат предвид дванадесетте сетива.*“ GA 199_3

Сетивото, пряко свързано със силата на подражанието е двигателното сетиво.

Двигателното сетиво (сетивото за собственото движение), осигурява на човека усещането за свобода и за владееене на себе си, вследствие на владееенето на собствените движения. Физическият орган на това сетиво се изгражда от мускулните вретена.

Здравословното му развитие се осигурява тогава, когато разрешаваме на децата да действат самостоятелно, да пипат всичко и да могат свободно да играят в детската стая, когато децата извършват осмислени движения.

Вредно влияние на неговото развитие оказват систематичните забрани на детето да прави нещо, недостатъчно подбуждане на детето към дейност със своята пасивност или отсъствие на пример за подражание, отсъствие на движения заради седене пред телевизор, игра с автоматични играчки, които правят детето пасивен наблюдател.

Двигателното сетиво е част от група сетива, които дават възможност да се придобие опит от преживяването на собственото тяло (наречени телесни, свързани с волята сетива). Те се развиват основно през първият седемгодишен период. Освен двигателното сетиво към тях принадлежат осезателното, виталното и равновесното сетиво

Осезателното сетиво (сетивото за допир), осигурява на човека преживяване за себе си, на границата на тялото, чрез докосване. Помага ни да намерим своите граници и по този начин създава предпоставка да се свържем правилно и здравословно със света и хората. Физическият орган на това сетиво се изгражда от тактилните телца (барорецептори) и свободните нервни окончания.

Здравословното му развитие се осигурява, чрез преход от самота към защитеност, нежен телесен контакт и спокойно оставяне на детето насаме със себе си. Важно е да създадем пространство, където детето може свободно и безо-

пасно да докосва и изследва околните предмети.

Вредно влияние на неговото развитие оказват прекалена грижа за безопасността на детето, твърде честото му оставяне само, груби докосвания, приличащи на нападение, без уважение към телесно-душевната цялост на детето.

Виталното сетиво (сетивото на живота), осигурява на човека усещането за комфорт, преживяването на хармония. Физическият орган на това сетиво се изгражда от Вегетативната нервна система.

Здравословното му развитие се осигурява, чрез ритмичен порядък на деня, съгласувани помежду си ритуали, радостна атмосфера по време на приема на храна, обгрижване на всичките нужди на детето, както от храна, вода, топлина, сън, (по висш аспект) така и от обич, душевна топлина и грижа.

Вредно влияние на неговото развитие оказват кавгите, насилието, заплахите, бързането, недоволството, отсъствието на мярка, нервността, отсъствието на хармонични преходи от един вид дейност към друг, безразличие към нуждите на детето от храна, вода, топлина и сън.

Равновесното сетиво осигурява на човека преживяване на равновесието, еднаквостта, точката на покой, вярата в себе си. Физическият орган на това сетиво се изгражда от системата от полуокръжни канали във вътрешното ухо.

Здравословното му развитие се осигурява чрез подвижни игри, люлеенето, ходенето на кокили, скачането, бягането, (по висш аспект) спокойствие и увереност при общуването с детето и стремеж към вътрешно равновесие от страна на възрастния. (т.е. уравновесеност на постъпките и емоциите на възрастния)

Вредно влияние на неговото развитие оказват обездвижването, (по висш аспект) вътрешното безпокойство, песимизма, пресищане от живота, тревожността, вътрешното раздвоение. (неуравновесеност на постъпките и емоциите на възрастния)

При развитието на сетивата се установява, че негативен ефект имат особено двете крайности:

- Прекалена стимулация на сетивата, прекалено интензивната или прекалено бързата смяна на усещанията, без пауза за преработване от душата.
- Липса на стимулация на сетивата

Силата на подражанието

I. Период в който детето учи със силата на подражанието

Според валдорфската педагогика, развитието на детето протича през 3 обособени периода. У него съществува силен стремеж да опознава света и да се учи, използвайки сили и умения характерни за периода. През целият първи

седемгодишен период, детето се учи чрез подражание, а след завършване на този период, подражанието се сменя със стремеж да се довери и да бъде обучавано от авторитетен възрастен.

II. Причини за стремежа за подражание (защо точно подражание, а не авторитет в първият седемгодишен период)

За да бъде разбран стремежът за подражание, той трябва да бъде разгледан от различни аспекти.

В книгата „Общото човекознание, като основа на педагогиката“, 9-та лекция Щайнер дава една от причините за подражанието:

„...Когато човек слиза от духовния свят и се инкарнира в едно физическо тяло, какво цели той всъщност? Той иска да реализира в условията на физическия свят своето минало, което е изживял в духовния свят. Преди зъбната смяна, човекът е все още дълбоко свързан със своето минало. Той все още е изпълнен с онази преданост, която изпитва към духовния свят. Ето защо той сваля тази преданост тук, долу, под формата на подражание!

И така, в какво се изразяват основните несъзнателни импулси у детето до зъбната смяна? Преди всичко, тези импулси са нещо прекрасно; те трябва да бъдат грижливо и ревностно пазени. Те бликат от несъзнаваната, но извънредно силна убеденост на детската душа: Целият свят е морален! Съвременните хора не споделят това усещане; обаче в хода на своята инкарнация, т.е. слизайки в условията на физическия свят, човекът е пронизан от безусловната сигурност: Светът е морален! Възпитанието до седемгодишната възраст не бива да игнорира този факт: неизказаното признание на детето, че светът е морален.“

Щайнер формулира това и по друг начин „*Детето вярва, че Светът е Добър.*“

Силите на подражанието са свързани с особеностите на растежа през този период.

Наблюдавайки едно новородено, ние виждаме колко е голяма главата му, а останалата част от тялото и особено крайниците са по-малки и по-неразвити. Независимо от големината на главата си, детето при раждането не може да мисли. Това не значи, че тя е неактивна и Щайнер ни разкрива, че от главата, произхождат растежните сили, които изграждат останалата част на тялото, и докато то не достигне известно развитие, тези сили няма да бъдат на разположение на мисленето.

Тези растежни сили представляват **етерни сили**, които се проявяват в тенденцията към повтаряне на действия, каквото представлява клетъчното размножение, а също и в нуждата да се подражава, които дейности характеризират детето през първите седем години, **понеже подражанието също е процес на възпроизвеждане**. Т.е. силата на подражанието е другят (по-висш) аспект на растежните сили.

Много важно е, че двата аспекта – силата на подража-

нието и растежните сили си влияят взаимно.

Примерът, даван от родителите и другите хора, заобикалящи детето е особено важен не само за възпитанието в нравствения му аспект, но и за изграждането на структурата на физическото му тяло. Като повтаря това, което вижда да се прави от околните, детето отпечатва една „структура“ в своето тяло. Това важи и за добрите, и за лошите неща. Така хармоничността на обстановката, в която живее малкото дете до седмата си година, ще има дълбоки отражения върху цялото му същество. След седмата година етерните сили ще поемат други задачи, отношенията им с другите елементи на човека ще се променят и това, което е било пренебрегвано, повече не ще може да бъде наваксано. Също така това, което е било деформирано, няма да може вече да се поправи.

До седмата година, детето се стреми във всичко да се убеждава чрез своя собствен опит. Тази възможност му дава възпитанието чрез подражание. Ако рано се премине към авторитарното възпитание, детето се лишава от възможността да преживее всичко само. В резултат може да се получи определен **автоматизъм**, нещо повече, по време на целия си живот човек ще има склонност да действа безкритично по готови, определени от други хора принципи, което ще го направи **манипулируем**.

III. Как се извършва подражанието от детето

За разлика от възрастните, които биха нарекли подражание, ако просто повторят едно чуждо действие, концентрирани единствено в главния елемент, детето подражава по съвсем различен начин. То наблюдава внимателно и понякога доста дълго поведението на другия и после в играта си възпроизвежда с най-големи детайли чуждото действие, заедно с точно копиране на жестовете и емоциите, които са наблюдавали в другия човек. Т.е. детето не копира някакво абстрактно действие, а копира конкретното действие на конкретният човек, заедно с цялото му емоционално състояние и точните му жестове. Докато наблюдава другият човек, то съпреживява постъпката му, при което непосредствено участва волята. При възпроизвеждане на постъпката на другия в играта, детето емоционално се свързва с нея и чак след това се събужда на интерес към постъпката, възникват въпроси относно тази постъпка, наблюденията се пренасят в съзнанието, което в крайна сметка води до формиране на представи и понятия.

IV. На кое подражава детето?

При подражанието на постъпките на околните, детето не показва особени предпочитания. Разбираемо е, че то подражава на родителите си и на другите възрастни около него, но също така и на децата, които среща.

Подражанието на другите деца поставя редица сериозни проблеми, които трябва да се познават в детайли. Детето не просто подражава, то всъщност се учи и тъй като е в процес на развитие, за да се извършва този процес правилно, е много важно да подражава на възрастни хора. Кардинален принцип е, че **деца не могат и не трябва да се учат от деца** и все пак в държавните детски градини един учител се

грижи за няколко десетки деца.

Възпитанието във **Валдорфската детска градина** е организирано така, че не се намесва неправомерно в свободното естествено развитие на детето и не се нарушава равновесието на съзнанието му. Детето не се предоставя само на себе си, а е внимателно ръководено с подходящи за целта средства за пример и подражание. В детската градина на основание на едно дълбоко разбиране на особеностите на детското развитие се имитира домашната среда, чрез малки групи и смесване на деца от различни възрасти.

При съществуване на възможност идеалният вариант е детето да се отглежда в семейна среда до започване на училище, или поне до 3 годишна възраст.

Разбира се, дори израствайки в семейството, детето контактува с братята и сестрите си и подражава и на тях.

По-малките деца често подражават и на животни.

V. Патологични примери за подражание

Нека да разгледаме няколко примера за нарушения в развитието на деца, поради насочване силата на подражанието в погрешна посока, поради особености на околната среда.

1. Деца, отгледани единствено от животни.

Типичен пример за това са случаите с новородени деца, загубени в дивата природа и отгледани от животни, които са били възпитани от тях и самите те са станали подобни на животни. Установено е, че никакво по-нататъшно възпитателно усилие не може да направи от тях пълноценни хора.

2. Деца, контактуващи предимно с животни:

Един такъв случай е описан в книгата на Е. С. Уотърхаус, "Психология и пасторска работа"* (Лондон, 1939). Става дума за едно четиригодишно дете, доведено в психиатрична клиника, понеже са го мислели за полудяло, тъй като не е говорело и прекарвало времето си в тичане, лаейки като куче. След прегледа са забелязали, че то е било отгледано от една дойка, която го оставяла в градината си без да се занимава с него, освен за да го почисти и да му даде да яде. Жената притежавала няколко кучета, към които била много привързана и които обсипвала с прояви на нежност. Когато намерили предан човек, изпълнен с разбиране, който да се занимава с него, детето бързо се развило и след осемнадесет месеца станало нормално.

При това дете силата на подражанието се е обърнала към кучетата, с които то контактувало много по-дълго. Детето е подражавало на дойката на единственото нещо, което наблюдавало - на нейното безразличие към друго човешко същество и самото то е станало безразлично към нея.

3. Дете, израснало с родител инвалид:

Такова наблюдение от практиката си съобщава антропософският лекар д-р Инго Юнге, при който идва дете, което куца с единия си крак. Консултирано е с ортопед и психиатър, без да се установят заболявания. При посещение в дома му, д-р Юнге вижда, че баща му е с протеза на крака. Той ходил, куцайки по същия начин. Бащата е посъветван когато детето стои в стаята, да стои седнал. След 4 седмици

куцането на детето изчезнало.

Отчитайки силата на подражанието, Щайнер съветва на децата да не се дават играчки с форма на животни, преди проходаването.

Горните примери добре характеризират колко силно е подражанието при децата и за щастие се срещат доста рядко. Но има един съвременен патологичен модел на подражание, който е разпространен повсеместно и това е **телевизията**.

За малкото дете, телевизията е точно такъв модел за подражание, както действията на околните, т.е. то не прави разлика.

Много се говори за насилието, показано по телевизията, но се изисква наблюдателност и концентрация, за да се почувства, как постепенно, след първоначалното възмушение от сцените на насилие, постепенно се наблюдава привикване и възмущението все повече намалява. Изпълнените с насилие картини почти винаги носят и послание, че: «насилието е легитимно!» или «насилието гарантира успех!» или «насилникът е герой!». Действията са така изградени, че въздействат като доказателство за такива изказвания, макар че никъде не са толкова конкретно формулирани.

Много опасни, тъй като изглеждат по-невинни са сцените с обиди и минимално насилие, представяни като шега, на която всички присъстващи се смеят. На екрана изглежда невинно, но за съжаление, това е ежедневие в училищата.

Будното мислене, разбира се, би се защитавало срещу такива неморални внушения с отхвърляне. Точно такава мислене, обаче, при деца в първият седемгодишен период е напълно невъзможно, тук действа само могъщата сила на подражанието.

VI. Използване на силата на подражанието за здравословно възпитание на децата

След като подражанието е естествено и неотменимо явление, важен въпрос е, как можем да го използваме за здравословно въздействие при възпитанието на децата.

Припомняме си, че малкото дете се ражда с убеждението и силната вяра, че „**Светът е Добър!**“. Това е една от причините, поради които то копира всичко, дори лошите примери – **убеждението**, че лоши примери не е възможно да съществуват и поради факта, че способността за морална оценка не е развита и то така не разпознава около себе си аморални примери.

След като детето подражава постоянно и напълно автоматично на всичко, което вижда около себе си, се досещаме, че можем **да наситим средата около него с добри примери**. А най-лесно е да покажем добрия пример самите ние. Щайнер обяснява това с думите: „**Да се възпитава едно дете, означава да се възпитава самият ти.**“ Това означава да се държим точно така, както си мечтаем да се държи нашето дете, когато порасне. И дори да е трудно в началото, знанието, колко са важни тези усилия, ще ни дава сила да продължим по този път. И това е едно предизвика-

телство, което си струва да поемем и след време разбираме, че не само осигуряваме най-добрата среда за нашите деца, а и се променяме самите ние.

Освен личният пример, може да ни помогне четенето на приказки. Те трябва да бъдат така подбрани, че да дават на детето положителни примери, на които то да подражава. Щайнер препоръчва приказките на Брата Грим. Във Валдорфската педагогика разказването на приказки е издигнато до ранга на изкуство. Препоръчва се на валдорфските педагози и родители да измислят сами приказки, даващи добри примери при конкретни проблеми.

Силата на подражанието и приказките са от есенциално значение за изграждане на т.нар. „морално възпитание“, основите на което се поставят в първия и втория седемгодишен период. В книгата „Градивните духовно-душевени сили на възпитателното изкуство“, 4 лекция, Щайнер подробно описва, как се изгражда моралното възпитание:

„...Тъкмо в това, постепенно да доведем детето до способността правилно да разгърне в себе си морални импулси, се състои най-големият, най-значителен възпитателен въпрос.

Ала моралните импулси не могат да бъдат внесени в детето, ако ние му повеляваме, ако му казваме: Това трябва да стане така, това е добро – или чрез помощта на един апел да убеждаваме неговия интелект, че нещо трябва да стане и че е добро. Или ако му казваме: Това е лошо, онова е грозно, това не би трябвало да правиш, ако искаме да му докажем, че нещо е лошо.

Това как човекът ще постави себе си интелектуално спрямо доброто и злото, спрямо цялото морално устройство на света, е нещо, което тепърва трябва да се пробуди. И то се пробужда с настъпването на половата зрялост – ритмичната система в значителна степен е извършила своя принос в цялостното човешко развитие, когато интелектуалното узрява за своето пълно разгръщане. Само тогава изникват правилните морални импулси в човека с тяхната необходима сила, когато в съответното състояние на зрялост той изживява вътрешното удовлетворение, сам да бъде в състояние да си изгради морална преценка за битието. Въпросът не се свежда до това да предлагаме морални преценки, а да се погрижим за кълновете, от които в последствие ще се формират собствените морални сили. Не бива да насаждаме в детето моралната преценка. Детето трябва така да бъде подготвено, че когато с настъпването на половата зрялост се пробуди за пълноценна оценъчна способност, само трябва да е в състояние чрез наблюдаване на живота да формира морална преценка. Това трудно ще бъде постигнато, ако даваме на детето готови повели. Но ние можем да го постигнем, ако въздействуваме върху него чрез примера на подражание, или чрез издигането на образци пред неговия поглед. Необходимо е чрез описанието на такива хора, които са добри или са станали добри, или са замислени като добри със силата на фантазията, да посочим на детето образци на доброто. По този начин ритмичната

система в детето изживява себе си по пътя на възприемане на доброто. Детето живее във възхода и спада на чувствата, които по съответен начин продължават да вибрират в ритмичната система. А благодарение на обстоятелството, че в този жизнен период ритмичната система в детето е особено активна, е възможно да се развият харесването или нехаресването на доброто или злото. Апелира се не към интелекта, а към симпатията спрямо доброто, което изплува пред душата на детето със силата на един образ и към антипатията спрямо злото. Душата бива подготвена по такъв начин, че по-късно, в подходящата възраст, емоционалната преценка да може да узрее до интелектуална преценка. Въпросът се свежда не до настояването „ти трябва“, но до това в детето да бъде предизвикана появата на една естетическа преценка, така че доброто да му харесва, то да се отнася към него със симпатия и да развие у себе си нехаресване, антипатия към злото.»

Независимо от благородните ни мотиви, като родители можем да допуснем грешки, когато ни липсва необходимата информация. Най-честата грешка е опитът за авторитарно възпитание в първия седемгодишен период. Във втория седемгодишен период детето копнее да има до себе си добронамерен авторитет, на който да се подчини, но преди това, то не е узряло за подобно ръководство. Това, срещу което детето протестира, е такъв ред, който му се съобщава чрез правила и понятия. Протестът на децата се отнася към опита ни да наложим правила и да му ги обясним по интелектуален начин с понятия, които то в момента не е способно да разбере. Дете, което има свободолюбив дух и усеща вашата любов, реагира с негативизъм и възмущение, насочено към принудата от страна на възрастния, на която не може да разбере смисъла.

Възможна е и друга реакция: след първоначалната негативна реакция, детето се примирява, проявявайки все по-малко инициатива, изслушва даденото от нас указание и реагира автоматично на всичко. Такива деца на пръв поглед изглеждат много добре възпитани, но поведението им е резултат на страх и на пречупен дух. Доброто им поведение напомня на дресировката на диви животни, основана, доколкото ми е известно на постоянната верига от поощрения и наказания. Често можем да наблюдаваме рязка промяна на поведението в отсъствието на авторитарния възрастен.

Възможно е детето, с най-добро намерение, да положи усилия да разбере подробните обяснения и указания за добро поведение, при което да се прояви ранна интелектуалност.

VII. Използване на силата на подражанието за Ранно образование

Искам да прочета в тази връзка едно наблюдение, поместено в статията „Трите основни злини на нашето време“ на антропософския лекар Инго Юнге.

„...В централна Европа се случи наистина нещо ужасно в тази връзка. Искам да Ви го разкажа и предупредя, в случай че това се въведе. Науката е открила, че малките деца много добре учат. Може направо да програ-

мираш мозъците им. Направили училища за новородени. Тези училища просто се появяват като гъби след дъжд. Списъците на чакащите за записване често са по-дълги от 100 деца. Само след много кратко време едно новородено дете може да говори гладко три чужди езика... Но това не им е достатъчно, също така са открили, че могат да програмират 18 различни урока едновременно в мозъка на едно бебе. Децата не са положили никакво усилие да го научат и овладеят, това просто им е програмирано в мозъците. Те могат да повторят това знание и да работят с него, но те нямат никаква възможност да развият собствена индивидуалност. Те не могат покъсно в училище да кажат: това ми харесва, това не; това приемам, това не. Абсолютно без всякаква възможност за критика всичко им се вкарва в главите, всичко се препрограмира. Те знаят много, но нямат собствена индивидуалност, нямат собствен Аз. Те са човешки автомати. Това е едно от най-ужасните престъпления, които някога са извършвани в човечеството..."

VIII. Отслабване на силата на подражанието

Силата на подражанието може да бъде отслабена, чрез забрани за подражаване от страна на възрастните, не познаващи неговото важно и благотворно въздействие.

Други фактори, потискащи подражанието са прекалено многото и прекалено силните впечатления, силните звуци и светлини, толкова характерни за медиите или за развлекателните паркове.

Отрицателно влияе и точно обратният вариант – често оставане на детето само.

Понякога можем да срещнем дете, с намалена склонност към подражание, при което не могат да се открият никакви отрицателни въздействия в обкръжението. Тогава е редно да потърсим причините в съдбата на детето и в неговия темперамент, придаващи по този начин уникалност на жизнените му уроци.

Д-р Донко Дончев

СЪБИТИЯТА В РЕКУРС

КУЛМИНАЦИЯТА НА АНТРОПОСОФИЯТА В КРАЯ НА 20-ТИ ВЕК

На 24 и 25 март в Стара Загора се проведе първото по рода си събитие - дискусия на тема „Кулминация на Антропософията в края на 20-ти век“. Имало ли е кулминация, предстои ли тя или изобщо няма да се случи така, както е очаквал Рудолф Щайнер - тези парливи въпроси витаеха доста дълго време сред антропософските среди. Провеждаха се обсъждания и спорове, обменяха се мнения на тази тема както в лични разговори, така и във Фейсбук.

Това ни доведе до мисълта да направим среща на живо между заинтересованите приятели. Така се роди идеята за тази дискусия. За голяма наша изненада и радост участниците се оказаха много повече от очакваното, което показва важността и актуалността на темата. Дискусията се проведе в следният порядък: Първия ден имаше 4 презентации, в които се изказаха различни мнения по темата, след всяка от които имаше отделено време за въпроси и

отговори. През втория ден се състоя същинската дискусия, при която всеки желаещ имаше възможност да изкаже своето виждане по въпроса. Тази форма на общуване допадна на голяма част от участниците. Предложи се дискусията да стане регулярно събитие в антропософския живот, да се превърне в традиция и внесе обновление в идейното общуване на антропософите.

Катя Абаджиева

ВЪЗГЛЕДИ ЗА КУЛМИНАЦИЯТА НА АНТРОПОСОФИЯТА В КРАЯ НА 20-ТИ ВЕК

„Аз мисля, че да се постигне ясно знание в настоящия живот по такива въпроси е или невъзможно, или изключително трудно. От друга страна, човек би трябвало да бъде крайно малодушен, ако не подложи на щателна проверка това, което се говори по този въпрос и ако остави разговора, отказвайки се да погледне въпроса отвсякъде. Във връзка с това е нужно човек да стори поне едно от тия неща – или да научи как стои работата, или сам да се добере до това. Ако това е невъзможно, трябва поне да се улови за най-ценния и най-трудно опровержимия измежду човешките възгледи и да му се остави да го носи и тъй да преплува живота си също като някой, добрал се в опасност до сал. Тъй трябва да постъпи, ако не може да премине по-сигурно и с по-малко

рискове на по-здраво превозно средство или на някое божие слово.“ (Платон, „Федон“)

Какво е кулминацията на Антропософията

Въпросът за т.нар. кулминация на Антропософското движение в края на ХХ век е разгледана от Рудолф Щайнер през 1924 г. в неговите лекции на тема “Езотерично разглеждане на кармичните връзки” (том III, IV и VI, GA 237, 238 и 240). Те съдържат своеобразно пророчество за бъдещето на антропософския живот на Земята, известно още като „Михайловото пророчество“.

В него Рудолф Щайнер предказва завръщането в края на ХХ век на Земята на две групи души, свързани със съществуването на Михаил – т.нар. аристотелици, които са същите онези души, дали началото на Антропософското движение на Земята в началото на ХХ век, т.е. самият Рудолф Щайнер

и неговите съмишленици и ученици и от друга страна, т.нар. учители от Шартр, които са последните велики платоници, и които нямат възлещение на Земята от XII век досега:

*„Великите духове на Шартр работят с онези, които в хармония с тях впоследствие развиваха аристотелизма на Земята. ... Те работят заедно сега, **стремейки се към нова духовна епоха в земната еволюция.** И тяхната велика цел е да съберат души ... с чиято помощ може да бъде основана **нова духовна епоха.** Тяхната цел е по един или друг начин и в сравнително кратко време, **всред иначе западащата цивилизация, да направят възможно едно подновено сътрудничество в земния живот между духовете на Шартр от XII век и духовете на XIII век [аристотелиците], свързани с тях.** Тяхната цел е да се подготвят така, че да могат да работят заедно в земния живот, **развивайки отново духовност в цивилизацията, която, извън това, потъва в разрушение и упадък.**“ GA 237, 13.VII.*

Както става ясно от горния цитат, от това сътрудничество зависи посоката на развитие на застрашената от упадък човешка цивилизация за в бъдеще, което Рудолф Щайнер уточнява на още няколко места:

*„И така, **за да не изпадне цивилизацията в пълен упадък, преди края на XX век платониците от Шартр и аристотелиците, които дойдоха по-късно, ще трябва да работят заедно на Земята.**“ GA 240, 18.VII.*

*„**За да направят това възможно, нека хората на XX век не пропияват своите възможности! Но днес всичко зависи от свободната воля и дали двете обединени групи ще могат да слязат за повторното одухотворяване на културата в XX век зависи по много особен начин от това дали Антропософското общество разбира как да култивира Антропософията с подходящата всеотдайност.**“ GA 240, 18.VII.*

*„**Защото съгласно договора, постигната на онзи небесен събор в началото на XIII век, аристотелиците и платониците трябва да се появят заедно и да работят за все по-голямо развитие на Антропософското движение през XX век, за може в края на XX век, с аристотелиците и платониците в хармония, Антропософията да достигне определена кулминация в земната цивилизация.** Ако е възможно да се работи по този начин, по начина, предопределен от Михаил, **Европа и съвременната цивилизация ще излязат от упадъка.** Но наистина по никакъв друг начин! **Извеждането на цивилизацията от упадъка е обвързано с разбиране на Михаил.**“ GA 240, 19.VII.*

*„**Наистина решаващо ще бъде какво ще направят човешките сърца с този Михаилов импулс в света в хода на XX век.** И в хода на XX век, когато ще е изтекло първото столетие след края на Кали Юга, човечеството ще стои или **пред гроба на цялата цивилизация, или в началото на онази епоха, в която в душите на хората, които в своите сърца съединяват интелигентност и духовност, Михаиловата битка ще бъде спечелена с победа.**“ GA 240, 19.VII.*

Както се вижда в два от горните цитати, това пророчест-

во не е абсолютно и фаталистично, а е направено с известна уговорка за неговото осъществяване. И тъй като края на XX век е вече зад нас, може да бъде повдигнат въпросът дали и доколко това пророчество се е сбъднало или не.

Първи възглед: Кулминацията е в ход

Първият възглед, който е и най-оптимистичен, е, че тази кулминация е започнала, че тя е в ход и се случва в момента. Хората, от които може да се чуе това, обикновено като аргумент излагат голямото външно разпространение на антропософските приложни инициативи – популярността на Валдорфската педагогика, биодинамичното земеделие, антропософската медицина и най-вече фармация и т.н. Те казват, че много хора по един или друг начин се докосват до Антропософията, това докосва душите им, възлунва ги по някакъв начин, т.е. те виждат едно действително разрастване на антропософското движение по света.

Въпросът е, че ако се върнем на думите на Рудолф Щайнер, какво той самият е очаквал от кулминацията, той е изключително ясен:

„... аристотелиците и платониците трябва да се появят заедно и да работят за все по-голямо развитие на Антропософското движение през XX век, за да може в края на XX век, с аристотелиците и платониците в хармония, Антропософията да достигне определена кулминация в земната цивилизация.“ GA 240, 19.VII.

Това са достатъчно ясни думи - първо се очаква тази кулминация да набира скорост в хода на XX век и в края на XX век на Земята да *ги има аристотелиците и платониците, които работят заедно в хармония.* Именно това е очакваната кулминация. Ако някой днес твърди, че тази кулминация е в ход и се случва, той би трябвало да посочи тези преродени учители от Шартр в края на XX век или в нашата съвременност, къде той вижда тяхното участие в цивилизацията, или поне, най-малкото, къде вижда една възобновена платонична деятелност в света. Разбира се, за целта първо трябва да бъде изяснена същността на платонизма и евентуалните негови проявления днес.

Втори възглед: Кулминацията предстои

Вторият възглед за кулминацията има няколко разновидности. Според една от тях Рудолф Щайнер никога не е планирал кулминацията за края на XX век. Това може да изглежда странно на фона на горния цитат, но то е разбираемо, защото в тези повече от 10 на брой цитата Рудолф Щайнер привидно си противоречи. Защото, например, той има изказвания от рода на:

*„И тогава [края на XX в.] мнозина от онези, които за пръв път научават тези неща днес, **ще дойдат отново на Земята.**“ GA 240, 20.VII.*

*“... мнозина от онези в Антропософското общество днес ще трябва да слязат отново на Земята **преди или в края на XX век.**“ GA 240, 20.VII.*

*„Онези, които могат да приемат Антропософията с истинска и дълбока всеотдайност в сърцата ... имат в себе си импулса ... **да се появят отново на Земята в края на XX век.**“ GA 240, 28.VII.*

*„**Знайте, че ще трябва да се върнете преди края и в края на XX век.**“ GA 240, 28.VII.*

От което някои хора правят извода, че Рудолф Щайнер е имал предвид, че тези души *ще се родят* в края на ХХ век, но на тях им трябва поне 30-40 год. да узреят за някаква обществена дейност, т.е. тяхната изява може да се очаква не по-рано от 2030-2040 г. Въпросът е, че в други цитати той е съвсем ясен, че:

“... *от Антропософското движение трябва да произлезе нещо, което трябва да достигне своята кулминация преди да е изтекъл този век.*” GA 240, 18.VII.

“... *преди края на ХХ век платониците от Шартр и аристотелиците ще трябва да работят заедно на Земята.*” GA 240, 18.VII.

“... *аристотелиците и платониците трябва да се появят заедно и да работят за все по-голямо развитие на Антропософското движение през ХХ век, за да може в края на ХХ век, с аристотелиците и платониците в хармония, Антропософията да достигне определена кулминация в земната цивилизация.*” GA 240, 19.VII.

“... *преди края на този век значителен брой човешки души, развили истинско разбиране за Антропософията, ще са преминали през по-кратък от обичайния период между смърт и ново раждане и отново ще бъдат свързани на Земята под водачеството на онези, които бяха учителите в Шартр ...*” GA 240, 20.VII.

“... *онази духовност, която трябва да се разраства все повече и повече, докато бъде достигната кулминацията в края на ХХ век, когато истинските антропософи ще могат да бъдат тук отново заедно с платониците.*” GA 240, 28.VII.

“... *вече чуваме как този зов ще продължи през целия ХХ век и как кулминацията ще дойде в края на този век.*” GA 237, 1.VIII.

Така че има няколко цитата, в които той говори за връщане на тези души в края на века и друг набор цитати, където той говори за развитие в хода на ХХ век и кулминирането на това развитие с вече узрелите и работещи заедно аристотелици и платоници. Един от възгледите за кулминацията акцентира на първия набор цитати, че тези души би трябвало да са родени в края на ХХ век. Но ако се погледнат внимателно тези цитати ще се види, че *абсолютно никъде не става дума за физическо раждане*. Рудолф Щайнер казва „*ще дойдат*“, „*ще слезат*“, „*ще се появят*“, „*ще се върнете*“. Т.е. тези изказвания могат да означават тяхната публична поява и изява в света, а не тяхното физическо раждане. С това привидното противоречие в различните изказвания на Рудолф Щайнер се разрешава - той говори за раждане и израстване на аристотелиците и платониците в хода на ХХ век и кулминация на тяхната дейност в края на ХХ век, а не физическо раждане в края на века. В противен случай изглежда невъзможно двете групи цитати да бъдат хармонизирани непротиторечиво.

* * *

Друга разновидност на възгледа, че кулминацията не е била планирана за края на ХХ век, е изразена от председателя на Антропософското общество в България д-р Трайчо Франгов в брой 57 на „Антропософски вест“:

„И ако някои продължава да се съмнява за кулминацията на Антропософията, нека си припомни, че когато Щайнер дава Календара през 1912 г., отбелязва годината 1879. Сега, след 105 години, ние сме в 1984-та година след Голгота.“

По това „рудолф-щайнерово летоброене“ 2000 г. всъщност е 2033 г. по общоприетия днес грегорианския календар и авторът напуска, че би трябвало да очакваме кулминацията именно тогава. Само че възниква въпросът: нима трябва да приемаме всички години, споменавани някога от Рудолф Щайнер, за изместени 33 г. напред във времето? Нима когато говори за началото на Михаиловата епоха през 1879 г. Рудолф Щайнер има предвид всъщност 1912 г.? Или когато говори за края на Кали Юга през 1899 г. всъщност има предвид 1932 г.? Но Рудолф Щайнер многократно говори за вече настъпилата по негово време нова епоха след края на Кали Юга, както и за вече настъпилата михайлова епоха в лекции още преди 1912 г. (GA 266, 23.X.1907, 19.IV.1909 г.) А когато говори за датирани исторически събития, напр. църковния събор в Константинопол през 869 г.? Или когато говори за собственото си раждане през 1861 г.? Подобна теза би означавала, че Рудолф Щайнер създава пълна каша в датирането на всички събития, за които говори, и съзнателно подвежда читателите и слушателите си като не уточнява, че има предвид друга отправна година – нещо абсурдно за морала и безкомпромисността му спрямо истината, която е била фундаментална черта на неговия характер. В цитирания случай с първото издание на „Календара на душата“ още на корицата е упоменато „1879 след раждането на Аза“, т.е. читателят изрично е уведомен, че става въпрос не за обичайното летоброене. Във всяка друга година, казвана от Щайнер, след която не следва подобно упоменаване, няма никаква обективна причина да се приема такова и е крайно съмнително дали може да му се вменява подобна „измама“ с цел да бъде отречено очевидното, което той е имал предвид.

* * *

Възгледът, че платониците тепърва са се инкарнирали в края на ХХ и началото на ХХI век и ще се изявят не по-рано от 2030-2040 г., по същество съвпада с едно друго мнение, застъпвано и от Сергей Прокофиев в допълнението към VII глава на неговата книга „Рудолф Щайнер и крайъгълните мистерии на нашето време“ от 2007 г., а именно, че кулминацията наистина не се е състояла в края на ХХ век, както е предречено от Рудолф Щайнер, и че тя е отложена за бъдещото, при положение, че бъдат осъществени определени (от Сергей Прокофиев) предпоставки. Това фактически ни връща в същото положение – в края на ХХ век тази кулминация не се е случила, нито се случва днес, но ще се случи след 20, 30 или 50 години.

Авторът на това твърдение не го аргументира по никакъв начин, но вероятно той има предвид „ненарушимият договор“ между платоници и аристотелици за съвместна работа на Земята:

„*Но имаше ненарушимо споразумение, което още важи: Съгласно това споразумение от Антропософското движение трябва да произлезе нещо, което трябва да достигне своята кулминация преди да е*

изтекъл този [XX] век.“ GA 240, 18.VII.

Тези думи, безспорно, не могат да бъдат току-така пренебрегнати. Но от Антропософското движение очевидно не произлезе очакваното от Рудолф Щайнер “нещо”, което да достигне своята кулминация в края на XX век, а именно съвместната дейност на Земята на платоници и аристотелици. Последствията от това върху въпросното споразумение са неясни, тъй като само по себе си това вече е *нарушение на споразумението* и дали то остава валидно и за в бъдеще, е най-малкото под въпрос.

Трети възглед: Кулминация няма да има

Което ни навежда на третата теза, че кулминация не е имало в края на XX век, няма в момента, няма да има и в бъдеще, поне не и по начина, предсказан от Рудолф Щайнер, като обществена, цивилизационна кулминация.

Това, което може евентуално да се повтори, е платониците отново да работят както през XII век – в малки общности, полу-еретично:

„Те [платониците] продължиха през средновековието едно християнско учение, смятано за еретично от официалното християнство, от официалния католици-

зм, но което въпреки това беше по-истинското християнско учение. ... [Те] можеха да разгърнат своя духовен живот особено силно на изолирани места.“ GA 238, 12.IX.

Така тук или там може да възникват общности, където да има платоници и аристотелици, които да работят заедно, но в малък мащаб, евентуално създавайки центрове на духовност, подобни на древните мистерии и достъпни за търсещите.

Това означава, че без такава обществена кулминация на Антропософията цивилизацията ще продължи своя упадък в посока на материализма, както е показано в пророческата филмова трилогия „Матрицата“, евентуално до възплъщението на Ариман, след което, ако то бъде правилно разрешено, по един или друг начин, както е показано във филма, „всички, които искат да излязат, ще бъдат освободени“.

* Всички цитати в статията освен въвеждащия са мой превод от английски език, курсивът в тях също е добавен от мен.

Радослав Радев

ДУХЪТ НА АНТРОПОСОФИЯТА Е НЕОБХОДИМ

Въпросът за кулминацията на Антропософското Общество не стихва. В декемврийския брой на „Antroposophy world wide“ от 2017 г. имаше резюме от автор на статия на тази тема, публикувана в друго списание. През последните декември и януари

бях при сина си, който работи в Гьотеанума и използвах времето за проучвания и разговори по темата.

Ще започна с мнението на Сергей Прокофиев, вдъхновено от изказване от лекция на Пол Макай, че съдбата на Антропософското Общество е свързана с легендата за Парсифал на Ешенбах. Тя се изучава в единадесети клас на валдорфските училища и е свързана със Съзнателната душа. Според Рудолф Щайнер кармата много рядко дава възможност за истински свободен избор. Това се случва веднъж на историческия Парсифал и след това на Коледното събрание. Знаем, че Парсифал е пуснат в замъка, но не проявява състрадание към Амфортас и не задава въпроси. По онова време задаващите въпроси са съмняващи се в догмите на Църквата еретици и са изгаряни на клада. Парсифал е изгонен и след четиринадесет изпитания за пет години усвоява рицарското изкуство, след което е допуснат в замъка и става пазител на Граала и крал.

По подобен начин на Коледното събрание присъстващите около 800 души не засилват вътрешната си езотерична работа въпреки изобилието на нови духовни знания и не осъзнават отговорността за спасяването на човечеството. От дневника на Алберт Шефен става ясно, че след смъртта на Рудолф Щайнер Ита Вегман признава, че е получила от него лични медитации и упражнения, с които е трябвало да се подготви за посвещение на Великден 1924 г. Тя, обаче не

се отнася към това с необходимата сериозност. Ако посвещението и беше успяло, тя е пряквал да ръководи Първи клас, Мария Щайнер - Втори клас, а Рудолф Щайнер - Трети клас на Школата за Духовна наука. Вероятно е имало и други подобни случаи. От това и от общото езотерично ниво е зависело, според устно изказване на Рудолф Щайнер дали след Михаилловден 1924 г. управлението на Земните дела ще премине в ръцете на Клингзор - Ариман. Рудолф Щайнер се разболява тежко. На 28.09.1924 г. изнася половината лекция, но на следващия ден е вече на легло. Няколко пъти е молен да напише втората част на лекцията. Отговаря, че това е вече невъзможно и след седем месеца, умира. Според Сергей Профиев кулминацията в края на двадесети век става невъзможна и е отложена за по-късно. Има два пътя на еволюция: единият е чрез съзнателни волеви усилия, което не се случва, а другият е бавният път – чрез изпитания и страдания, подобно на Парсифал.

Друго мнение за кулминацията на антропософията е това на Виржиния Сийз. Според нея в края на века, базирайки се на 10 000 практически инициативи е имало частична кулминация. Днес инициативите са около 12 000 (в това число 60 училища и 400 детски градини в Китай). Изказването на Рудолф Щайнер, че всеки трябва да напише със златни букви в сърцето си „Бъди инициативен!“ е изпълнено донякъде. На всеки четири члена на Антропософското Общество се пада по една инициатива.

Ето и мнението на Пол Макай. В разговор с него, той ме попита: „Помниш ли че Рудолф Щайнер използва израза „кулминация на материализма“ за средата на деветнадесети век?“ Помнех, но защо? Той добави: „Нима материализмът на двадесети век не е по-силен? Вероятно, защото през деветнадесети век материализмът е теоретичен, през двадесети век става практика, а през двадесет и първи век вече е

с окултен характер. Какво се случва в средата на деветнадесети век? Води се битка между Михаил и Ариман, науката е материалистична и никой не се съмнява в теорията на Дарвин." Добавих, че тогава, през 1848 г. Карл Маркс написва комунистическия манифест. Щайнер дори свързва началото на земните действия на Ариман с поставянето на парната машина на колела при конструирането на локомотива. След това разговорът продължи. Пол Макай предположи, че може би след падането на Берлинската стена започва издаването на книгите на Щайнер в Източна Европа, а днес дори и в Китай и това именно е кулминацията на теоретичната антропософия, а практическото спасяване на света е отложено за по-късно.

Чух мнения и за важността на 2033 г., тъй като всеки век е съставен от три Христови живота. Има издадена и книга с изказвания на Рудолф Щайнер за периода 2012 – 2033 г.

Накрая, ето и моето лично мнение. Много антропософи изследват архивите на Щайнер и Ита Вегман. Много от важните неща са казвани от Щайнер в устна форма на отделни антропософи, за да няма злоупотреба с тях от противодействащите окултни кръгове. Пишат се спомени и документални книги за такива важни разговори. Често в тях се търси вина за неуспехите на антропософията у отделни лица и групи. Според мен Щайнер е виждал несъвършенствата на низшите Азове на водещите антропософи около себе си. Той е знаел, че тези несъвършенства ще се проявят и въпреки това ги е предложил за членове на Форцанда или за ръководители на различни проекти. Защо? Защото той е виждал и висшите им Азове, които преминават през различните инкарнации и е знаел какви ще бъдат плодовете на бъдещите им животи. Никой от нас не е толкова свободен, че да отговаря сто процента за неосъщественото си езотерично развитие и „провалянето“ на антропософията и зада-

чите и. Преценките, които ние правим с интелектуалното си причинно следствено мислене са непълни. Рудолф Щайнер казва, че когато мислим сами, в мисленето ни прониква Ариман. Външните събития може да изглеждат трагични, но Духовният свят се грижи за изпълнението на кармическата необходимост. „Антропософията – казва Щайнер – е нежно растение, което покълва между големи камъни и ще бъде смачкано, ако бърза да расте без достатъчно влага, топлина и светлина. Ала бавно и незабележимо то ще се превърне в мощен дъб, който ще избути камъните настрана и това е духовна необходимост.“

Духът на Антропософията е необходим. Михаил държи с меча Ариман в краката си и ще го пусне да се инкарнира физически едва когато има достатъчно на брой напреднали антропософи. В това число вероятно ще са и големите посветени, ръководещи езотеричното християнство. Всички те ще го победят. В полза на това твърдение е и фактът, че ако до сега 80% от антропософите са жени, в следващото си прераждане те ще са мъже. Днес кармическите несъвършенства между нас се проявяват в крайни форми – колкото повече в този живот, толкова по-добре. В момента медиите дори и в Европа не се занимават толкова с нас, в сравнение с другите скандални събития. В следващия ни живот Антропософията ще е по-видима. Тогава ще изплащаме с добрини сегашните скандали помежду си и ще работим по-добре с колегите си в антропософските институции. Тогава кулминацията ще бъде възможна.

Искам да завърша със следния цитат на Рудолф Щайнер: „Антропософското Общество се основава, за да имаме кармически връзки, чрез които ще се намираме едни други след смъртта и така ще влияем на физическия свят.“

Йордан Димитров

КРАЯТ НА 20 ВЕК Е ОТ ИЗКЛЮЧИТЕЛНА ВАЖНОСТ

В изложението си аз наблюдавах преди всичко на важността на края на 20 век, упоменат на много места в казаното от Рудолф Щайнер във връзка с темата за кулминацията на Антропософията. Само на няколко места той визира прехода между 20-ти

и 21-ви век. Това е времето на границата на всяко хилядолетие, когато луциферическите и ариманическите същества придобиват неимоверна власт и в частност това, когато през 1998 за трети път се реализира числото 666 (3x666=1998)! Това е пълната реализация на числото на Звяра или числото на Сорат, катастрофата на 11.09.2001 г., която промени света, откриването през 1999 на сградата на Европарламента в Страсбург, която наподобява Вавилонската кула, масовото разпространение на интернет, който стана доминиращ елемент на съвременната култура, обединението на антропософските дружества в България през 2001, пълното слънчево затъмнение през 1999, което доведе до освобождаване

на определен вид враждебни елементарни същества, падането на Берлинската стена през 1989 г. и обединението на двете Германия. В края на 20 век реално трябваше да бъде даден съвсем нов импулс на антропософското и световното развитие от преродените платоници, които са по-високо издигнатите в духовно отношение, в сравнение с аристотелиците. Това, обаче, трябваше да стане само при положение, че човешката цивилизация като цяло по това време се одухотвори, т.е. приеме и въведе в достатъчна степен антропософията в своите обществени институции. Липсата на такова нещо, на ново начало на духовния и светския живот на планетата в края на 20 век говори, че за кулминация в смисъла на платонически принос не може да се говори! Хелмут фон Молтке също говори за кулминацията в своите следсмъртни писма събрани в книгата „Светлина в края на хилядолетието“. Той казва, че това, което не е могъл да реализира приживе, ще реализира в края на века. За отбелязване е, в предишно свое прераждане през 9-ти век той е папа Николай I, а съпругата му Елиза е неговият съветник Анастасий Библиотекер. Те заедно дават съвсем съзнател-

но път на ариманическите сили в средноевропейската цивилизация, която се е нуждаела от тях за по-нататъшното си развитие. Този прогресивен за времето си материализъм има и една тъмна страна. Надига се една материалистична

вълна, която преследва както двойката Елиза и Хелмут фон Молтке, така и Рудолф Щайнер и Ита Вегман, настигайки ги през 20-ти век, когато се изплаща кармата на материализма.

Мартин Атанасов

РАВНОСМЕТКАТА: ПЪРВАТА СЪПКА Е НАПРАВЕНА

Радвам се, че се събрахме тези 35-45 човека в Стара Загора на 24-ти и 25-ти март. И случихме нещо близко до дискусия (е, пак имаше някой, който говори около 3 от 8-те часа, но и това е напредък). Под дискусия разбирам тематично насочен разговор, в който всеки споделя своето мнение. На един подготвителен етап - общо взето това, което случихме първите 8 часа - се изказват мнение след мнение; на следващ етап - може да се работи с вече натрупаната информация, пак да се премисли; на следващо събитие - отново да се дискутира, и така. Медитативно, стъпка по стъпка. Е! Който си има фиксирано мнение от самото начало трудно ще се включи в по-нататъшната дискусия, но не виждам това да е непреодолима пречка. Така че първата стъпка е случена, с общи усилия - за което още веднъж: БЛАГОДАРИЯ! Дали

и кога ще има втора, времето ще покаже. За мен темата е изключително далече от изчерпана.

За мен по-важното е не толкова - или поне не само - какво е казано, а КАК е казано. Защото дискусията няма само теоретичен слой или аспект, а се случва и в контекста на някакви отношения между участващите антропософи. И в антропософията почти всичко опира не до теорията, а до отношенията. Самата дискутирана „кулминация“ също.

Събитието го има на запис в този YouTube канал: https://www.youtube.com/channel/UCQCfw_5_9eAcJmWjs0gnUA.

Там има записи и от други антропософски събития, и за в бъдеще ще има още; така че чувствайте се поканени да се абонирате и да следите.

До нови и скорошни дискусии срещи, надявам се!

Владимир Комаров

ПЕТДЕСЯТНИЦА – ПРАЗНИКЪТ НА ХРИСТОВАТА ВСЕПОБЕЖДАВАЩАТА ЛЮБОВ

Християнският свят има три големи празника през годината, които са свещени стълбове в неговия живот. Това са: Рождество Христово, Възкресение Христово и Петдесетница.

Докато първите два са навлезли дълбоко в душата и живота на хората, днес празникът Петдесетница все още не е разбран като велик празник. В този ден Свети Дух излива върху Апостолите огнени езици на **всепобеждаващата Любов**.

С величественото описание на мистериите събитие на Петдесетница започва Петото Евангелие, записано от д-р Рудолф Щайнер, като велик Посветен. То е свалено от него с прецизна точност на учен от „Акашовата Хроника“ – вечната космическа памет. Рудолф Щайнер има и трите вида свръхсъзнание: ясновидство, ясночуване и интуиция /прозрение/.

В Петото Евангелие той описва живота и всички събития, преживяни от Исус между осемнадесетата и тридесетата му година. Този период от живота на Исус не е описан в четирите канонични Евангелия: на Матей, Марко, Лука и Йоан.

Човек, който има вяра и познание, прозира със своя Аз

“И ето, че настъпи моментът, когато апостолите усетиха, как в деня на Петдесетницата те се пробудиха от този продължителен сън. Те усетиха пробуждането по един забележителен начин: сякаш от Вселената към тях се спусна нещо, което бихме могли да обозначим единствено като *субстанция на всепобеждаващата Любов*. Като оплодени от горе чрез всепобеждаващата Любов и като пробудени от описаното сънищно съзнание – ето как се почувствуваха апостолите. Те усетиха, като че ли се пробуждат чрез онази първична сила на **Любовта**, която прониква и изпълва с топлината си целия Космос, като че ли първичната сила на **Любовта** нахлу сега в душата на всеки един от тях.”

Д-р Рудолф Щайнер

, че заедно със Земята, растенията и животните е създаден от Бога. Това чувство е особено засилено у него в Коледната нощ, когато усеща, че е сроден с Космоса, със синевата на небето, с блестящите звезди, че е роден от Бога. В Коледната нощ се ражда Исус, Божественото дете и ни напомня за раждането на всеки един от нас. Затова можем да кажем свещеното изречение: “**От Бога сме родени**”.

Вярващият християнин, преди Великден, в течение на четиридесет дни прави пост, пречиства тялото и душата си. По време на страстната седмица всеки ден той смирено, в тиха тъга съчувства на мъките Христосови, особено на “Разпети петък.”

Човек прозира, че *Богът Христос слезе от Слънцето*, възплъти се в човека Исус, за да донесе Аза на човека, импулса на общочовешката

Любов. Слънцето дава не само светлина и топлина, но и живот на всяко живо същество. То излъчва сияние на любов и ласка, сякаш ни гали. Слънцето ни дава и чувството за време и пространство.

Човекът със своята Съзнателна душа прозира, че Хрис-

тос, възкръсвайки в Духовно тяло го внедрява като зародиш във всеки човек. Той умира, но възкръсва с духовните си тела – жизнено, душевно, Духовно и енергийното обожествено физическо тяло /фантом/ на Исус. И сега, с Възкресението на всичките тела Христос побеждава смъртта. Това ни показва, че и ние при смърт възкръсваме с висшите си тела. Тогава можем да кажем: **“В Христос умираме”**.

Всеки човек след смъртта е посрещнат от огромна светлина и чувство на благодат – и той знае – това е Христос. Това го казват оживелите след клинична смърт. В книгата си Реймънд Мууди “Живот след живота” е описал много случаи на хора, спасени след клинична смърт. И всички те описват точно това.

Петдесетница – петдесетият ден от Мистерията на Голгота

Това е третият велик празник през годината.

На четиридесетия ден от Разпятието, Христос се възнася в Духовния свят пред очите на своите ученици - Апостоли, които е избрал. Това е празникът Възнесение Господне /Спасовден/. В тези четиридесет дни учениците са като унесени в съноподобно състояние. През това време Христос е сред тях като жив и те го виждат ясновидски в състеното Му етерно тяло. Той ги поучава за Царството Божие, изнася им тайните, мъдростта на Духовния свят. По-късно тези събития символично са записани в Евангелията.

Христос казва на Апостолите:

“Но вие ще приемете сила когато слети Дух Светий на вас, и ще ми бъдете свидетели и в Ерусалим, и в всички Юдея и Самария, и до край земята.” /Деяния на Св.Апостоли, гл.1,ст.8/.

“И когато настана денят на Петдесетница, всичките бяха единомислено, събрани наедно”; “И явиха им се езици като огнени, които се разделяваха, и седна на всекиго от тях по един”; “И изпълниха се всички с Духа Светого, и начнаха да говорят чужди езици както Духът им даваше да говорят.” /Деяния на Св.Апостоли гл.2, ст. 1,3,4/.

На Петдесетница пред Апостолите става изключително събитие - Христовият импулс пробужда ясновиждащото им съзнание и те виждат слизането на Светия Дух да ги обхваща като пламъци. Апостолите осъзнават, че това е **Всепобеждащата Любов**, като лъчи от правечната, неунищожима сила на Любовта. Сега на Земята се ражда онова, което съществува навсякъде около нея в Космоса – Всепобеждащата Любов. Тя слиза, разлива се от Светия Дух на Земята, в човечеството. И затова човек може да каже: **“Чрез Светия Дух възкръсваме.”**

На Петдесетница от подсъзнанието на Апостолите - в нормалното им съзнание изплуват всички събития, цялото време, прекарано заедно с живия Христос - от Събитието на Голгота до Петдесетница и особено десетте дни от Възнесението на Христос до Петдесетия ден. И сега те си припомнят миналото ден след ден - всичко, което Христос ги поучава,

всички събития, прекарани с Него, цялата мъдрост, учението за царството на Духа.

И те разбират, че Христос, който беше умрял на кръста, всъщност се ражда като видим израз на Всепобеждащата Космична Любов. Но това те могат да поемат само в подсъзнателните си душевни сили. Всичко това те разбират при пробуждане на съзнанието им на Петдесетница, при слизане на Светия Дух в пламъци. Те приемат Светия Дух в себе си, разбират, че Христос е умрял на кръста, но това умираше е раждане на онзи Дух, който в душите им се излива като Всепобеждаща Любов. Апостолите усещат този лъч в душата си като раждане на Христовия импулс на Любовта на Земята и разливането на Светия Дух като **Възкресение**.

На Петдесетница Апостолите - обикновени и необразовани хора, изведнъж заговорват на много езици, осенени от Светия Дух. Тогава започват да проповядват християнството, което като морално чувство бързо се разпространява. И още в близко време са кръстени в Христа три хиляди души. Апостолите са семпли души, простосърдечни и любящи. Те

отиват сред народа и го завладяват по непосредствен и вълнуващ начин – от душа към душа, от сърце – към сърце. **Те стигат с думите си на съответния език до най-дълбоките струни на душите на хората.**

И тъкмо най-първичните, необразовани хора тръгват по всички посоки и въздействат с Христовата любов като могъща вълна.

Какъв е този духовен импулс, който завладява хората и бързо се разпространява?

“Това е самият Христос, който преминава от едно човешко сърце в друго, от една човешка душа в друга; онзи Христос, който можа да премине през целия свят, независимо дали душите Го разбират или не!” – пише Рудолф Щайнер.

И така, Христовата вяра започва да се разпространява сред народите на цялата Римска империя, а след това - сред хората на Средна и Северна Европа.

В първите няколко века след Мистерията на Голгота разпространението на християнството е точно такова – от чистосърдечни и простодушни хора. Те образуват свои общества, братства, споделят цялото си имущество и богатство.

По-късно от шести, седми век нататък има учени, образовани християнски водачи, автори на религиозните книги за Христовото учение.

В средните векове възниква схоластиката – научното познание за християнството. Най-видният учен и духовен предводител е Тома Аквински, написал огромния труд за защита на християнството от арабското нашествие “Сума теологика” /“Сборник по теология”/.

През осемнадесети, деветнадесети и двадесети век Христовият импулс подтиква развитието и на природните

М. Волошина - Петдесетница

науки. Той действа даже и там, където е отричан. Дълбоко религиозни християни са Дарвин, Нютон, Айнщайн, Циолковски, Менделеев и пр.

„Дошло е времето, когато хората трябва да разберат дълбоката истина за Христос. Той донася свободата на човека чрез неговия Дух /Аз/, изпълнен с Всепобеждащата Любов” - пише Рудолф Щайнер още през 1913 година.

Днес, повече от сто години след това изявление на Щайнер, още по-важно е хората да имат разбиране на дълбоката истина за Христос.

Тогава, на Петдесетница, Светият Дух от Космоса се спуска към Апостолите, а после и към всички хора на Земята и ги облъчва с пламъците на Всепобеждащата Любов.

И днес ние можем да кажем: “Чрез Светия Дух възкръсваме.”

И така на Коледа чествуваме Бог Отец – “От Бога сме родени.”; на Великден – Бог Син – “В Христа умираме”; и на Петдесетница – Светия Дух “Чрез Светия Дух възкръсваме”.

д-р Иванка Кирова

ПО ПЪТЯ НА ОБЕДИНЕНИЕТО

На 12 и 13 май в Стара Загора се проведе национална конференция по Валдорфска педагогика, на която присъстваха 25 участници в педагогически инициативи от различни градове. Инициатор и домакин на събитието беше старозагорската школа „Изида”. Целта на срещата беше споделяне на съвместния опит и анализ на изминатия път. Работните срещи протичаха предимно в дискуссионна форма и разговор в кръг. Водеща тема през първия ден бяха най-често срещаните и повтарящи се препятствия, възникващи пред валдорфските инициативни групи в различните градове. Сред участниците имаше учители, родители, директори на училища, социални работници, психолози и арттерапевти.

Всяко занимание през двата дни започваше с евритмия, ръководена от Диана Демирева Мюл. В края на първия ден след работните срещи и занимания с изкуство, всички имаха възможност да чуят лекцията на д-р Дончев за топлинния организъм и връзката му с Азовата организация. Кардиологът изясни на аудиторията, че кръвта е инструмент на Аза, така както всеки свръхсетивен орган има своята система във физическото тяло. Всяко свръхсетивно тяло си има два важни елемента: един инструмент и една органична опора. „Жлезите с вътрешна секреция са инструмент на етерното тяло, а централната нервна система - на астралното тяло. Топлинният организъм е органичната опора на Аза, а сърцето е централен орган на топлинния организъм.” От лекцията на д-р Дончев разбрахме още, че Азът въздейства пряко само на топлинния организъм, но му се налага да въздейства и на всички останали органи и системи в цялостния организъм. Върху всичко останало той действа косвено чрез топлинния организъм. Главната роля на кръвта е да предизвиква в него динамичните температурни промени, като движи топлината там, където е необходима и колкото е необходима. Лекцията предизвика много голям интерес, което личеше от въпросите, зададени на автора след нея. Техният периметър далеч надхвърли границите на поставената тема, а лекторът отговори много изчерпателно на всички въпроси.

Преодолявайки неспирно възникващите проблеми, организаторите на събитието бяха постигнали съвършенство в редуването и структурирането на различните дейности. Заниманията бяха подредени на принципа на вдишване и издишване с необходимата последователност. След всяка лекция или разговор в кръг, имаше арттерапия, музика и една от най-забележителните артистични изяви беше хорът на учителките от школа „Изида”. Те изпълниха пет песни, преведени от немски език, една от които „Светлината на

слънцето” беше по текст на Рудолф Щайнер и „Алелуя” на Моцарт.

Арттерапевтичното занимание с Мартайн Мюл включваше работа с глина, разделена на три етапа. В началото всеки участник трябваше да направи съвършено кръгла сфера от парче глина, след което да се опита да го превърне в триъгълна пирамида. Този особено труден втори етап контрастираше с лекотата на третата задача: да се изработи от всяка триъгълна пирамида една фигура по напълно свободен избор. Във връзка с това арттерапевтът обясни, че изработването на кръглата сфера възплава идеята за братството, триъгълната пирамида – равенството, а в свободния избор на последната фигура се изявява импулсът на свободата.

Най-добрият резултат от провеждането на двудневната конференция беше идеята за обединение на всички валдорфски инициативи. С тази идея започна вторият работен ден. В обобщителния разговор бяха споделени очакванията да се изгради библиотека с материали, необходими за съвместната дейност, да се създаде уебсайт, списание и бюлетин за деца, който да излиза четири пъти годишно.

По идея на Мартайн Мюл всеки участник в конференцията зададе своя въпрос, който определяше като най-многозначителен за момента. Някои от тези въпроси бяха следните: “Как да съгласуваме усилията си? Как да организираме лагери за учители? Как да се обучава един учител в държавното училище? Възможно ли е да се срещаме веднъж или два пъти годишно? Необходимо ли е да се създаде антропософска общност, подкрепяща валдорфската педагогика? Как да бъдем наистина една общност и да работим заедно? Възможно ли е да бъде издаден сборник от песни и да бъдат преведени книги за семейството и родителите? Необходимо ли е групата да има форма, а не нещо разлято? Как да усъвършенстваме работата с родителите?” и други.

Уменията да се задават правилните въпроси показа един сериозен напредък в приобщаването на участниците и тяхното самоопределяне в четири нови работни групи, които си поставят по-дългосрочни задачи. Едната от работните групи вече е започнала да издава преводни книги за деца и продължава тази дейност. В другата се събраха онези, които ще създадат новия сайт, третата група ще работи за адаптиране на валдорфската учебна програма към изискванията на министерството на образованието. А четвъртата група ще организира следващата среща, която вероятно ще се състои също в Стара Загора. Обединени от убеждението, че с

тази национална среща се направи една много важна крачка напред в общия валдорфски път, присъстващите приеха идеята за изграждане на ново българско валдорфско общество. Решението да се провеждат ритмични срещи два пъти в годината беше следващата голяма крачка напред по този път.

След закриването на конференцията почти всички участници се

Празнуване на майския празник

срещнаха на аязмото, където се проведе майският празник, отбелязван всяка година във валдорфските училища.

Веселина Велкова

СМЕЛОСТТА НА НОВИЯ ЖИВОТ

Аз мисля, че днес у нас има ресурси за изграждане на Валдорфска педагогика, но е трудно тя да бъде разбрана като мирова мъдрост. Едно от препятствията е материализмът в прилагането ѝ. Материализмът е голям проблем на времето, за който няма решение. Дори самото поставяне на проблемите изисква много усилия. Освен това е необходимо време за възпитаване на смелост за новия живот, посветен на децата. Друг сериозен

проблем е дефицитът на валдорфски учители, както и на музиканти с разрешение за работа с музика, стъпваща върху разбирането от духовна гледна точка. Мисля, че най-успешната валдорфска инициатива засега у нас е „Сдружение за валдорфска детска градина и училище“ Стара Загора с председател Наталия Дончева. А моят личен принос в развитието на валдорфското движение у нас е изразен в превод на материали, споделяне на опит в класната си стая, съвети за учители, контакти и насоки за всеки, прием на учители за наблюдение, съвети по индивидуални въпроси и разговори.

Валентина Тодорина

НЯМА НИЩО ПО-ВАЖНО ОТ ВДЪХНОВЕНИЕТО

От две години съм по-подробно запозната с Валдорфската педагогика и работя за популяризирането ѝ в моя роден град Велико Търново. Участвам в сдружението в града. От десет години се занимавам със Сугестопедия и водя сугестопедични курсове по английски. Намирам много общи неща между Сугестопедията и Валдорфската педагогика. И двете споделят една цялост, липса на оценка, подкрепа и грижа към човешкото същество. В момента се обучавам в тригодишен курс по валдорфска педагогика и бих желала да преподавам английски на деца. В момента работя само с възрастни по сугестопедичния метод на проф. д-р Лозанов.

Желая да съдействам за обучение на държавни учители във Валдорфската методика и нейни елементи, приложими и използвани в часовете и преподаването в държавните училища. Сигурна съм, че един държавен учител може да излъчва любов към децата и да бъде силна личност, на която децата да се възхищават и следват. И нашето училище има нужда от такива преподаватели, преподаватели-слънца. В душата си много от тях просто са затрупани с много задачи и задължения и губят вдъхновението си, а то е най-важно.

Мисля, че най-успешните валдорфски инициативи до този момент в България са основането на училището и двете детски градини в София. Но в реализирането на Вал-

дорфската педагогика у нас има специфично български проблеми. Те са липса на умения за работа в екип и за обединяване около една цел, в която виждаме смисъл. Причината за тази липса е, че тези умения не се развиват в нашето училище и нямаме нужните емоционални навици и умствени нагласи за инициатива, изготвяне на план с малки стъпки и следването му. Струва ми се, че нямаме изградени навици за разпределение на задачи и изпълнението им. Нашата образователна система не ни учи да мислим, да чувстваме, да сме активни и действащи заедно същества, а напротив - в училище в повечето случаи се работи изолирано, със страх от грешки и възпроизвеждане на някаква информация, която не е преживяна. По пътя към разрешаването на тези проблеми се изисква първо осъзнаване на причината, промяна на нагласите чрез конкретни, прости действия и в приятна, дори забавна и весела, атмосфера. Няма нужда от излишна сериозност и авторитарност. Те сковават. Вярвам, че трябва да има лидер - човек, който да вижда голямата картина и да има любов към хората. Основният дефицит, който виждам, е липса на осъзнатост, насочване погледа навътре, любов и работа върху себе си. Следващата стъпка е да осъзнаем на лично ниво в какво сме добри, с какво можем да допринесем за общата работа и да работим, отнасяйки се към другите хора с уважение. Винаги има място за оптимизъм. И ако работим заедно, всеки върху себе си и общо един с друг, може да имаме прекрасни резултати.

Деница Александрова

